

# ELÇİN



# MƏNİM ƏRİM DƏLİDİR

(On doqquz şəkildən ibarət komediya)

**Ağıllı olub dərd çəkincə,  
dəli ol, qoy sənin dərdini çəksinlər.**

**Bütün Haqları Qorunur**

**<http://www.elchin.com>**

**'Sahil' İAM © 2002**

**İştirak edirlər:****KİŞİ****ARVAD** - onun arvadı**OĞUL** - onların oğlu; hələlik kommunistdir, amma buna baxmayaraq şəxsi maşın arzusundadır və nəhayət öz arzusuna çatır.**QIZ** - onların qızı; Suziki sevir.**QONŞU** - bədbəxt həmişə səksəkə içindədi.**PARTİYA LİDERİ** - qoca dünyanın işlərini bilmək olmaz, bir də gördün...**XANIM** - onun arvadı; həyatını ərinin (və özünün!) siyasi mübarizəsinə həsr edib.**DOST** - indi pantürkist olub, sifətdən isə, proletariatın dahi rəhbəri Vladimir İliç Leninə oxşayır.**PROFESSOR** - keçmiş ateist, indi qatı dindar, sabah isə... bu artıq başqa bir pyesin mövzusu.**EKSTRASENS FALÇI AĞABACI** - SSRİ-nin dağılacağı-nı birinci dəfə o deyib; Mixail Qorbaçovun da alnındakı xalın xüsusi mənə daşdığını birinci dəfə o deyib; özünün dediyinə görə Bolqarıstanlı Vanqanın varisidir.**I FƏHLƏ.****II FƏHLƏ.****Ş FƏHLƏ.****IY FƏHLƏ.****CANGÜDƏNLƏR.****Bir də ki: SUZİK** - bu yerdə deyiblər ki, igidin adını eşit, üzünü görmə! Ancaq rejissor lazım bilsə, hörmətli tamaşaçıları intizarda qoymamaq üçün, heç olmasa onun şəkilini səhnədə göstərə bilər.**Məkan** - BAKI ŞƏHƏRİ.**Zaman** - 1997-ci ilin payızının əvvəlləri.**BİRİNCİ ŞƏKİL**

Kişinin evi. Səhər tezdən. K i ş i, A r v a d, O ğ u l,  
Q ı z, D o s t, Q o n ş u.

Səhnə boşdur. Kişi səhnəyə daxil olur və ehtiyatla o tərəf-bu tərəfə baxa-baxa barmaqlarının ucunda mənzildən çıxmaq istəyir. Bu vaxt yuxudan hövülnək və kal durmuş Arvad əvvəlcə səhnəyə boylanır, sonra da xalətini tələm-tələsik əyninə geyə-geyə səhnəyə daxil olur.

ARVAD (bərkdən). Hara belə?

Kişi yerində donub dayanır.

Gedirsən, heç sağollaşmırsan da?!

KİŞİ (yavaş-yavaş həyat yoldaşına tərəf çevrilir). Gördüm yatmırsınız da...

ARVAD. Yox, əzizim... (Kinayə ilə.) Sabahın xeyir... (Divardan asılmış saati göstərir.) İşə getməyinə hələ düz otuz beş dəqiqə qalıb!..

Pauza.

Özün tez durmusan ki, biz yatmışkən sivişib aradan çıxasan... (Ağlamsınır.) Elə bilirsən, mən bilmirəm?.. Bilirəm... Bilirəm ki, sənin qayğuların çoxdu. Səhərdən axşamacan ayaq üstəsən. Ancaq neyləyək? Mən də özümçün istəmirəm ki, sizinçün istəyirəm də!.. Bu cür evdə yaşamaq olar?

Kişi dərindən ah çəkir.

(Hırlənir.) Ah çəkmə! Düz demirəm? (Get-gedə qızıdır.) Divarlar sökülür! Hamam pis gündə! Mətbəxdə allahın bir deşiyi yoxdu hava dəişsin, adam xörək bişirəndə az qalır boğulsun! Mətbəxdə bir deşik yoxdu ki, nəfəs alağ, amma evin hər küncdə bir siçan deşiyi var! Vallah, o siçanlar bu evdə bizdən yaxşı yaşayırlar! Dünən tavadan bu boyda (Əli ilə göstərir.) bir suvaq qopub az qaldı uşağın başına düşsün...

KİŞİ. Hansı uşağın?

ARVAD. Necə yəni hansı uşağın? Daha öz uşaqlarını da tanımırsan?

Pauza.

İraq olsun!

Pauza.

(Təzədən başlayır.) Düz yeddi ildi deyirsən ki, (Yamsılayır.) "təmir edəcəyik, təmir edəcəyik"... Hanı bəs? Nə vaxt? Biz ölüb gedəndən sonra?

KİŞİ (əlini yavaş-yavaş sinəsinə vura-vura özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əsəbiləşmə... Bir az çərənniyib qurtaracaq... Sakit ol...

ARVAD. Yenə nə deyirsən, eşitmirəm?

Pauza.

KİŞİ (dodaqaltı özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əsəbiləşmə... (Pəncərəyə tərəf baxır.) Gör nə gözəl gündü... Mahnı oxu... Mahnı... (Yavaşdan oxuyur.)

Dünya gözəldir...

Həyat gözəldir...

(Arvada tərəf baxır.)

Bir ifritə var...

O da k1, sənsən...

ARVAD. Nə deyirsən e, elə? (Tamaşaçılara.) Axır vaxtlar buna söz deyirəm, dodaqaltı nəsə qımıldayır, heç nə başa düşmürəm... (Yenə Kişiyə.) Evin kişisisən də! Bəs kimə deyək dərdimizi? Hə? Kimə? Bax! (Əli ilə tavanı göstərir.) Bu da bizim işiğımız! Bir dənə lampa sallanıb orda, elə bil əsgər qazarmasıdı! İraq olsun! Üç ildi söz verirsən, amma bir dənə fərli lüstür alıb gətirib vurmursan ora!

KİŞİ (özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əladadı hər şey...

Dünya gözəldi...

Həyat gözəldi...

ARVAD. Nə?

KİŞİ (eləcə özü üçün oxuyur).

Bir ifritə var...

O da k1, sənsən...

ARVAD. Eşitmirəm e, nə deyirsən!..

Pauza.

Nədi? Düz demirəm? Camaatın evini top vursan, dağılmaz! Ode, Suzik deyirmiş ki...

Yekəpər bir cavan olan Oğul əynində mayka-trusik, gözlərini ovxalaya-ovxalaya səhnəyə daxil olur.

(Oğula tərəf baxa-baxa.) Uşağı da yuxudan durquzdun.

KİŞİ (Oğula baxa-baxa). Bu uşağı?

ARVAD. Bəs hansı uşağı?

Pauza.

OĞUL. Balaca Valodyanı bu gün yuxuda görmüşəm!

ARVAD. Xeyir olsun!.. Nə deyirdi?

OĞUL (doluxsunur). Deyirdi ki... Deyirdi ki, Qorbaçov beynəlxalq imperializmin şipyonudu!

ARVAD (barmaqlarının ucuna qalxıb əli ilə Oğulun saçlarını sığallayır). Yaxşı... Sən day özünü üzümə...

KİŞİ (özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əsəbiləşmə... (Bərkdən.) Yaxşı! Mən getdim!

ARVAD. Nə olaydı, işdən qayıdanda mənə bəxtəvər edəydin... Bir böyük karopka gətirəydin, verəydin mənə, "Ala.- deyəydin.- əzizim! Təzə lüsturumuzdu!" Eh... (Doluxsunur.) Allah o günü mənə qismət etməyəcək... Nə isə... Hərənin öz qisməti!.. Gələndə iki dənə çörək alarsan...

KİŞİ (özünü saxlaya bilməyib Oğula tərəf qışqırır). Çörəyi bu alsın də!

OĞUL. Mən Siyasi Büronun iclasına tələsirəm!

ARVAD (Kişiyə). Yaxşı də... Onsuzda gecə uşaq o cürə yuxu görüb...

Oğul yenə başını aşağı salıb doluxsunur.

(Tənə ilə Kişiyə.) Görürsən... (Əlindəki kağızları bir-bir Kişiyə uzadır). Ala. Dünən gəlib, işıq pulunu ver.

Kişi məhkum adamlar kimi, kağızı götürür.

Bu ev kirəyəsidə, vaxtı keçir.

Kişi kağızı götürür.

Bu da telefon puludu, bu gün verməsən, kəsəcəklər

KİŞİ (yenə özünü saxlaya bilməyib Oğula tərəf qışqırır). İşıq pulunu da verə bilməzsən?

OĞUL (hikkə ilə). Mənim maşınım var? Maşınım olsaydı, hamısını eləyərdim!.. Hamının maşını var, mənə başqa!

KİŞİ. Bəs sən kommunist deyilsən?

OĞUL (ruh yüksəkliyi ilə). Əlbəttə kommunistəm!

KİŞİ. Bəs maşını neynirsən? Kommunistlər şəxsi mülkiyyətin əleyhinə deyil?

Hə?

ARVAD. Kommunistlər hələ elədilər ki, axırda pis günə qaldılar də! O boyda SSRİ dağıldı!..

OĞUL (ruh yüksəkliyi ilə). Bu müvəqqəti məğlubiyyətdi! Biz SSRİ-ni bərpa edəcəyik! Lenin deyib ki...

QIZ (səhnə arxasından qışqıra-qışqıra). Papa!.. Papa!.. (Pijamada səhnəyə daxil olur.) Papa, Suzikin nənəsi xəstələnib!

KİŞİ. Nə?

QIZ. Suzikin nənəsi xəstələnib! Bax, bu dərmanı almaq lazımdı! (Əlində tutduğu resepti Kişiyə uzadır.)

KİŞİ (özünü sakitləşdirir-sakitləşdirir resepti Qızdan alır). Sakit ol... Sakit ol... (Əlindəki kağızlara baxır, sonra bufetə yaxınlaşıb yeşiyini açır ki, pul götürsün. Pulu sayır və Oğulla Qızı göstərərək Arvada.) Bunlardan hansısa yenə burdan pul

götürüb...

Oğul bir tərəfə baxır, Qız o biri tərəfə baxır, guya ki, bu sözləri eşitmirlər.

ARVAD. Nə bilirsən ki, bunlar götürüb, bəlkə elə mən özüm götürmüşəm?

KİŞİ. Yox, sən götürməmişən!

ARVAD. Nə bilirsən?

KİŞİ. Çünki sən götürəndə hamısını götürürsən!

Qapının zəngi çalınır.

ARVAD. Səhər-səhər xeyir ola? (Oğula.) Get qapını aç.

OĞUL. Bu görkəmdə?

QIZ. Sən oğlansan də, nə olar?

OĞUL (hiddətlə). Necə nə olar? Mən o boyda Siyasi Büronun üzvüyəm!

ARVAD. Yaxşı, gəlin bu tərəfə, qoy papa açsın! (Gedə-gedə.) Allahın altında bir Şaxta Baba girəydi içəri, deyəydi ki, alın, bu da sizin lüsturunuz!

Arvad, Oğul, Qız səhnədən çıxır. Kişi gedib qapını açır.

DOST (tələsik səhnəyə daxil olur). Gün aydın! Gün aydın! Nə iyi oldu ki, səni evdə buldum!

KİŞİ. Yenə mənimlə türkcə qırıldadırsan?

DOST. Əvət!.. Əvət!.. Biz türk soylu insanlarız! (Sidq-ürəkdən təəccüb edir.)

Başqa cür nasıl olur?

Pauza.

KİŞİ. Vallah, day sözüm yoxdu!.. (Birdən əsəbiləşir.) Ə, sən deyildin cəmi yeddi-səkkiz il bundan qabaq, sovet vaxtı, camaatı pantürkizmdə ittiham eləyən?! Ə, sən deyildin o institutda partkom olan, hər dəfə də partiya iclaslarında durub əməkdaşları ifşa eləyən ki, türk təsiri altındadırlar?!

Pauza.

Ə, sən deyildin "Kommunist" qəzetinə məktub yazan ki, bəstəkar Emin Sabitoğlu türk təsiri altına düşüb, sovet pasportundakı Mahmudov famili əvəzinə, türklər kimi, "oğlu" yazdırır?! Hə?!

Pauza.

DOST (əsəbi). Nasıl olur bu?! Nasıl olur?! Biz sənənlə bir sokakın cocuqları olmuşuz, delikanlı vaxtlarımızda sənənlə yüz vaqon rakı içmişiz, şimdi kəndimə hücum edirsən! (Daha artıq bir həyəcanla.) Yüz vaqon rakı!..

Pauza.

KİŞİ (ondan da bərk qışqırır). Sovet vaxtı rakı varıydı?!

DOST (qışqırır). Rakı olmasın, vodka olsun!

Pauza.

Əvət! Zətən vodka da bizim türklüyümüzə ziyan vura bilmədi! Mən yalnız şimdi başa düşürəm ki, vodka da Moskvanın bizim türkcülüyümüzə qarşı bir təxribatı imiş! Əvət! Millətin vodkaya aludəçiliyini KQB təşkil etmişdi! KQB istəyirdi ki, bizi içirdib türk yaddaşımızı pozdursun! Ancaq bunu bacarmadılar! Çünki biz Atilla nəslirik! Biz Çingizik, Əmir Teymuruq! Fateh bizik, Şah İsmayıl bizik, Nadir bizik, Qacar bizik! Mən şimdi sənədlər əldə edirəm ki, Bethoven də türk olub!

KİŞİ. Kim?

DOST. Bethoven!

KİŞİ. Bəs ermənilər deyirlər Bethoven ermənidir?

DOST (özündən çıxır). Nasıl olur bu? Sübut edə bilməzlər!

KİŞİ. Qəzətdə yazıb sübut eləyiblər...

DOST. Mümkün olan iş deyil! Nasıl sübut ediblər?

KİŞİ. Yazırlar ki, Yerevanda alimlər Bethovenin sapoqlarını tapıblar! Buna

görə də Ermənistan Elmlər Akademiyası sübut edib ki, Bethoven ermənidi!

DOST. Yenə qabağa düşdülər!.. Sən görərsən kəndim nələr sübut edəcək!

QIZ (səhnəyə tərəf boylanaraq). Yox! Şaxta baba deyil!

ARVAD (səhnə arxasından). Məndə o baxt hardaydı?

DOST. Biz sınaqlardan çıxmışız! Əvət, biz səninlə hələ dəliqanlı vaxtlarımızda KQB-nin vodka sınağından çıxdıq! Qoruduq kəndi türklüyümüzü! (Kövrəlmiş.) Gəl, gəl bir səni qucaqlayım! (Kişini qucaqlayır.) Bu tarixi qələbə münasibətilə səni təbrik edirəm!

KİŞİ (onu özündən kənarlaşdırmağa çalışır). Çəkil! Tələsirəm! Yüz dənə işim var!

DOST. Elə mən də bir işdən ötrü gəlmişəm!

KİŞİ. Sən də işdən ötrü gəlmişən? (Özü özünü sakitləşdirməyə başlayır.) Sakit ol... Əsəbiləşmə...

DOST. Əvət! Kəndi içimdə bu məsələni çox incələdim, ancaq səndən başqa bu işin öhdəsindən heç kim gələ bilməz! Sən qələm əhlisən, bunu təşkil edə bilərsən!

KİŞİ (qaçmaq istəyir). Yox, qardaş, mən yorulmuşam! Mən daha heç bir iş görə bilmirəm!

DOST. Dayan! Dayan! Mənimki çox asan bir işdi! (Kişinin qolundan tutub səhnənin önünə çəkir.) Təşkil elə, qəzetlərdən birində məni qatı türkçü kimi, ifşa eləsinlər!

Pauza.

KİŞİ. Nə?

DOST. Məqalə yazıb məni türkçü kimi, ifşa eləsinlər!

KİŞİ. Niyə?

DOST (yamsılayır). "Niyə? Niyə?.." Ay dilbilməz! (Qolundan tutub bir az da irəli çəkir, yavaşdan.) İstəyirəm İstanbulda elmi işə gedim!.. Başa düşdün?

KİŞİ. Yox!

DOST (hirsələnir). Allah! Allah! Sən qabaqlar belə kütbeyin deyildin, şimdi nasıl oldun belə? (Qolundan tutub bir az da qabağa çəkir, az qalır tamaşa zalına yığılsınlar.) İstəyirəm türk cəfakeşi imiciylə gedim!.. Başa düşdün, ay dilbilməz?

Pauza.

Əşşi, bir dənə məqalədi, özün otur beş dəqiqəyə yaz, döşə mənə türkçü kimi, nə qədər döşəyirsən! Altından da başqa bir ad qoy, ver qəzetə! Hə?

Pauza.

Özüm oturub yazardım e, məndə çıxmır! Özüm özümü tənqid edə bilmirəm. Yazıram, tərif çıxır... Sənin qələmin başqadı axı! Yaxşı, yaz ver mənə, mən özüm ötürüm bir qəzetə! Noldu sənə?

KİŞİ (iki əlilə də başını tutur). Vallah, mən dəli olacam! Billah, dəli olmaq yüz dəfə bundan yaxşıdı!

DOST. Əşşi, bundan asan nə var? Demirəm ki, məni təriflə! Deyirəm ki, ifşa elə də! Şimdi adama qara yaxmaqdan asan nə var?! Qəzetlər ölür belə şeylərdən ötrü!

QONŞU (səhnəyə daxil olur). Salam, ay qonşu! Xeyir ola, qapını açıq qoymusan?

KİŞİ (eləcə başını tutub qışqıra-qışqıra). Yox!.. Yox!.. Mən daha infarkt olmayacam! Mən dəli olacam! Dəli! (Qaçıb səhnədən çıxır.)

QONŞU. Buna nə olub, alə?

DOST (onun ardınca qaçır). Ə, sən necə türksən? Hanı bəs sənin türk vicdanın?

QONŞU. Boy!..

QIZ (qışqıra-qışqıra səhnəyə daxil olur). Papa!.. Papa!.. Suzikin dərmanını al ha!..

ARVAD (səhnə arxasından qışqırır). Telefonu denə! Denə telefon pulu yadından çıxmasın!..

QONŞU. Alə, hara qaçdın? Mənim sözüüm var axı sənə, alə!.. (Qaç-a-qaça səhnədən çıxır.) Bir dəqiqə!.. Bir dəqiqə!..

İşıq sönr.

## İKİNCİ ŞƏKİL

Bağca. K i ş i, Q o n ş u.

Kişi ayaq saxlayıb nəfəsini dərir. Qonşu özünü güclə ona çatdırır.

QONŞU (təng-nəfəs). Alə, sən lap kenquru kimi qaçırsan ki! Sənə çatmaq olmur. Bir dəqiqə!.. (Nəfəsini dərir.) Necəsən? Qaçmağından görürəm ki, formadasan!

KİŞİ (öz-özünə). Sakit ol... Əsəbiləşmə...

QONŞU. Nə?

KİŞİ (öz-özünə). Dünya gözəldi...

Həyat gözəldi...

QONŞU. Eşitmirəm e?..

KİŞİ (Qonşuya baxa-baxa öz-özünə davam edir).

Bircə qanmaz var...

O da ki, sənsən...

QONŞU. Hə? (Kişinin qoluna girir.) Bura bax, bilirəm, işin çoxdu, amma mən ölüm, qonşu, otkaz eləmə, ala bu üç min dolları (Səksəkə ilə ora-bura baxa-baxa arxasında şalvarının qayıqının altında gizlətdiyi konverti çıxarıb Kişiyə tərəf uzadır.), bir dənə balaca bilərzik var dükanda, gedək, beş dəqiqəyə, götür onu mənimçün!..

KİŞİ. Yenə Laçınova rüşvət verirən?

QONŞU. Yavaş! Yavaş, a kişi! Belə şeylərlə zarafat eləmək olmaz! (Yavaşdan.) Yox, bu rüşvət deyil!..

KİŞİ. Bəs nədi?

QONŞU. Başqa məsələdi...

KİŞİ. Nədi axı?

QONŞU (yenə ehtiyatla o tərəf-bu tərəfə baxır). Canan məsələsidi...

KİŞİ. Nə?

QONŞU. Canan!..

Pauza.

Adı bilirsən nədi? Dezdemona!..

KİŞİ. Bəs sən o böyda arvadın var...

QONŞU. Nolsun?

KİŞİ. Necə yəni nolsun?

QONŞU (məzəmmətlə). Ay qonşu!.. Ay qonşu!.. (Eləcə ehtiyatla o tərəf-bu tərəfə baxır. Yavaşdan.) Arvad arvad olur bir il, iki il, üç il, sonra dönür olur bacı!..

Pauza.

KİŞİ. Yox! Bu day lap ağ oldu! Sənin adamuşkava da bilərziyi mən almalyam?

QONŞU. Bəs necə? Sən kişi adamsan də, sənə etibarım var! Eşitməmişən, qonşu qardaşdan irəlidi? Mən öz mənəvi aləmimi sənə etibar edirəm!

KİŞİ Bilərzik almaq mənəvidi? Maddidi bu, maddi!

QONŞU. Əşşi!.. Özün də oxumuş adamsan, bilmirsən ki, maddi olmayan yerdə mənəvi nə qələt eləyir?

KİŞİ. Yox, bilmirəm, heç nə də gedib almıram! Bir dəfə dedin ki, maşını öz adıma alım, iyirmi min dollara, --iyirmi min e!..--dedin rüşvət verirəm Laçınova...

QONŞU. Yavaş...

KİŞİ. ... aldım, o maşının heç üzünü də görmədim... Bir dəfə on min dollar verdin ki, Laçınovun arvadının ad günüdür, brilyant komplekt götürdüm səninçün!.. Bir dəfə səkkiz min dollar verdin ki, Laçınovun...

QONŞU (tələsik onun sözünü kəsir). Yavaş, eşidər!..

KİŞİ (yan-yörəsinə baxır). Kim eşidər?

QONŞU. Laçınov! Bilirsən onun nə boyda qulaqları var?

KİŞİ. Uzunqulaqdı?

QONŞU. Hə, çox uzunqulaqdı!.. (Özü öz sözlərinə heyrət edir.) Nə? Bu nə sözdü o boyda rəisə deyirsən?

KİŞİ. Özün dedin də!

QONŞU. Yaxşı, qonşu, gedək! Mən mənəvi aləmsiz yaşaya bilmirəm! Gedək mənim mənəvi aləmlə beşcə dəqiqə məşqul ol, vəssvlam!

KİŞİ. Yox! Bu dəfə get özün al!

QONŞU. Özüm necə alım? Soruşmazlar ki, ya, xala oğlu, sosiska düzəldən babasan, özün də deyirsən ki, bir qəpik qazancım yoxdu, bəs hardandı səndə bu qədər pul?

KİŞİ. Kim soruşacaq?

QONŞU. Ehtiyat igidin yaraşığdı! Dünyanın işlərini bilmək olmaz!

KİŞİ. İndi bazar iqtisadiyyatıdır! Sovet hökuməti getdi!

QONŞU. Bəs birdən qayıtdı?

KİŞİ (özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əsəbiləşmə...

QONŞU. Nə?

KİŞİ (hirsli). Yox! Mən almayacağam! (Sürətlə səhnədən çıxır.)

QONŞU. Bu bədbəxt deyəsən o söz! (Baş barmağını aparıb gicgahında fırladır.) Başlayıb öz-özünə danışmağa... (Konverti yenə də arxasında qayışının altına keçirə-keçirə Kişinin ardınca.) Qonşu!.. Qonşu!.. (Səhnədən çıxır.)

İşıq sönmür.

### ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Kişinin evi. Axşam. K i ş i, A r v a d, O ğ u l, Q ı z,  
P r o f e s s o r, L i d e r, X a n ı m.

Kişi oturub qəzetlərə baxır. Oğul Marksın "Kapital"ını oxuyur.

OĞUL. "Kapital" bəşər dühasının ən böyük əsəridir!

KİŞİ (özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Əsəbiləşmə... Güzəl bir axşamdı... Sən də istirahət edirsən...

Pauza.

OĞUL. Mən hər dəfə "Kapital"ı oxuyanda yeni kəşflər edirəm!



KİŞİ (özünü saxlaya bilmir). Necə yəni, hər dəfə oxuyanda? (Daha da qızıdır.)  
Altı aydı! Yenə doqquzuncu səhifədə deyilsən?

OĞUL (pərtliyini gizlətmək istəyir). Xeyir! Xeyir! Bu Marksdı! Onun gərək hər cümləsini dərk edəsən!

ARVAD (səhnəyə daxil olaraq əlindəki kağızı Kişiyə uzadır). Ala...

KİŞİ. Bu nədi?

ARVAD. Birdən yenə səhər elə çıxıb gedərsən ki, xəbərimiz olmaz. Spisokdu, sabah görəcəyiniz işlərin siyahısı!

KİŞİ (siyahını götürərək özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol... Nə var ki?.. Hər şey əladı!.. Sakit...

ARVAD. Nə deyirsən elə?

KİŞİ (eləcə öz-özünə).

Dünya gözəldi...

Həyat gözəldi...

ARVAD. Nə olub e sənə axır vaxtlar? Elə bil... iraq olsun... öz-özünə danışırısan... Hə?

KİŞİ (eləcə öz-özünə). Sakit ol... sakit...

ARVAD. Eh!.. Bir gözəl lyusturumuz asılıydı tavandan, biz də bu axşam oturaydıq onun işığında!.. (Oğula tərəf.) Qoruram belə işıqda oxumaqdan uşağın gözləri xarab ola...

OĞUL. Koneçno!

Qapının zəngi çalınır.

Kimdi axşam vaxtı?

Oğula tələsik yerinə oturur və başını daha da aşağı dikib cidd-cəhd ilə proletar sinfinin mənafeyini müdafiə edən və dünyanın başına turp əkməmiş məşhur alman iqtisadçısının müəlliməsinə girişir.

(Kişiyə.) Qapını aç.

Kişi tərs-tərs Oğula baxır və qalxıb səhnədən çıxır.

OĞUL (gözlərini kitabdan çəkmədən). Pəh!.. Dəryadı, dərya!..

KİŞİ (səhnə arxasından). O-o-o!.. Professor!.. Salam!.. Salam!.. (Əlində yekə və köhnə portfel tutmuş Professorla birlikdə səhnəyə daxil olurlar.) Siz hara, bura hara?

ARVAD. Xoş gəlmisiz!

OĞUL. Zdravstvuyte!

KİŞİ. Necəsiniz?

PROFESSOR. Bisimillahir-rəhmanir-rəhim!.. Allah deyib, durmuşam!

KİŞİ (heyrtlə). Profes-s-sor!.. Bu doğrudan sizsiz?

PROFESSOR. Allah qoysa, mənəm!

Pauza.

KİŞİ. Sizsiz?

PROFESSOR. İnşallah, mənəm!..

KİŞİ. Siz ha?!

OĞUL (təngimiş). Ay papa! Day bu yoldaş deyir ki, mənəm də! Özüməm!

KİŞİ (elə bil Oğulu eşitmir və əvvəlki heyrtlə). Bəs... Bəs bu nə sözlərdi belə?

PROFESSOR. Nə sözlər?

KİŞİ. Axı siz... siz bizə elmi ateizmdən mühazirələr oxuyurdunuz... Siz qırx il universitetdə ateizmdən dərs demisiz... Vaxtilə Allahsızlar Şurasının sədri olmuşuz... Dinin əleyhinə o qədər məqalə, kitab yazmışız...

ARVAD. Əstəhfürüllah!.. Mən gedim çay gətirim...

PROFESSOR. Eh... Ey mənim keçmiş tələbəm! Sənin nə işinə qalıb, sandığı açılıb köhnə tuman-köynəyi eşələyirsən? Dünən də dənən idi, bu gün, şükür rəbbimizə, bu gündü, sabah da, inşallah, allah-tala qismət eləsə, sabah olacaq! Mən indi allah bəndəsiyəm! Gündə üç dəfə namaz qılıram!

KİŞİ. Oruc da tutursuz?

PROFESSOR. Əl-əlbət, tuturam! Əl-əlbət! (Əlini qarnına sürmə-sürmə kənara.)  
Onsuz da indi professorların hamısı orucdadı də!..

KİŞİ. Vallah, belə şeyləri görəndə az qalır adamın başı xarab olsun!

PROFESSOR. Namaz qıl, dua elə, başın da xarab olmasın! Bax, mənim kimi! Yoxsa indi mən dəlixanada padişahlıq edirdim!

KİŞİ. Deyirsiz dua eləyim də?

PROFESSOR. Əl-əlbət! Əl-əlbət! Dua elə və yaxşılıq elə! O yaxşılığın birini də mənə elə!

KİŞİ. Nə yaxşılıq, professor?

PROFESSOR. Allah qoysa, müqəddəs yerləri ziyarətə getmək istəyirəm. Ancaq əzizim, ey mənim sevimli keçmiş tələbəm, tək mənim istəyim, əlbəttə, bir qoz!.. Kimdi indi professor istəyinə məhəl qoyan? İndi bazar iqtisadiyyatıdır! (Baş barmağını barmağına sürür, yəni ki, indi pul lazımdı.) Bizim də ki, cəbişdanımızda siçan oynayır!..

KİŞİ. Bəs mən nə etməliyəm?

PROFESSOR. "Ülviyyət" Beynəlxalq Xeyriyyə Cəmiyyəti var, bilirsən?

KİŞİ. Bilirəm...

PROFESSOR. Bilirəm, bilirsən... Elə ona görə də sənin yanına gəlmişəm. İmkanlı Cəmiyyətdi, ancaq zalım uşağı, ya gərək rüşvət alıb bir iş düzəltsinlər, ya gərək adamın olsun, ya da gərək mətbuat yazıb onları reklam eləsin ki, bunlar ülvə hissələrlə millət naminə müqəddəs işlər görürlər. Düzdü, möhtərəm Ekstrasens Falçı Ağabacı söz verib ki, məni onlara tapşırıcaq, amma hər dəfə qoroskopa baxır, deyir ki, hələ vaxtı çatmayıb...

KİŞİ. Kim qoroskopa baxır?

PROFESSOR. Falçı Ağabacı!

KİŞİ. O kimdi elə?

PROFESSOR. Falçı Ağabacı?

KİŞİ. Hə.

Pauza.

PROFESSOR. Tanımırısan?

KİŞİ. Yox.

PROFESSOR. Ola bilməz!

KİŞİ. Vallah tanımıram...

PROFESSOR. Ömründə ola bilməz!

Pauza.

OĞUL. Vot tebe raz!..

KİŞİ. Professor...

PROFESSOR (ruh yüksəkliyi ilə). Möhtərəm Ağabacı çox böyük adamdır! Çox! Çox e, çox!... "Ülviyyət"di, o birisidi, bu birisidi, onun əlində tum çırdamaq kimi bir şeydi! İntəhası mənim bəxtim belədi... Qoroskop möhtərəm Ağabacıya imkan vermir!.. İndi istəyirəm ki, sən "Ülviyyət"lə danışıb o gözəl qələmini salasan işə!.. Guya ki, xeyriyyəçidilər, millət yolunda cəfa çəkirlər-filan!.. Sonra da xahiş edəsən ki, mənə maddi yardım eləsinlər, allah izin versə, gedib o müqəddəs yerləri ziyarət

edim... Ancaq əsas məsələ odu ki, adama on kilo da qoyun əti verirlər...

KİŞİ. Qoyun əti?

PROFESSOR. Bəli! (Udqunur.) Belə, yaxşı, yağlı qoyun əti! On kilo! (Sinə dolusu iyləyir.) Təp-təzə ət!..

KİŞİ. Yaxşı, onda qoy əvvəlcə bir-neçə gün dua eləyim, sonra sizin xahişlə məşqul olaram!

Arvad çay gətirir.

PROFESSOR. Yox, xələfim, yox!.. Sən əvvəlcə mənim on kilo (Udqunur.) qoyun ətimin məsələsini həll elə, sonra, allah qoysa, dua eləyərsən!

ARVAD. Buyurun, əyləşin...

PROFESSOR. Yox! Çox sağ olun! Tələsirəm! (Cibindən kağız çıxarıb baxır.) Bu gün hələ o qədər görəsi işim var ki!..

KİŞİ (həyəcanla). Professor!

PROFESSOR. Nədi, xələfim?

KİŞİ. Siz də spisokla çıxırsız evdən?

PROFESSOR. İndi hansı kişi evdən spisoksuz çıxır?

KİŞİ. Ah!.. (Kövrəlib Professoru qucaqlayır.) Doroqoy brat moy po nesçastyu! Sizin ətin məsələsiylə mütləq məşqul olacağam!

PROFESSOR (udqunur). Çox sağ ol! İndi isə xudahafız! Sizi allaha tapşırıram! (Səhnədən çıxır.)

OĞUL (gözlərini kitabdan çəkmədən heyranlıqla). Dəryadı, dərya!..

ARVAD (ərinə). Camaata ət düzəldirsən, özümüz qalmışıq bu qaranlıq otaqda!.. Krantı nə qədər bağlayırsan, bağlanmır!.. Saatın batareyası yatıb!.. Televizor elə göstərir ki, göstərməsə ondan yaxşıdı!..

Qapının zəngi çalınır.

Axşam vaxtı bu camaata nə olub belə? Nə yaxşı, hamının yadına düşmüşük!.. Qapını açın!

Oğul qapını açmağa getməsin deyə, başını bir az da kitabın üstünə əyir. Kişi hirsle onun əlindəki kitaba tərəf boylanır.

KİŞİ. Hələ də doqquzuncu səhifədədi e!.. (Qapını açmağa gedir.)

LİDER (səhnə arxasından). Salam, əziz dost!

XANIM (səhnə arxasından). Xoş gördük sizi!

KİŞİ. Salam. Salam. Keçin içəri.

Səhnəyə daxil olurlar.

ARVAD. Xoş gəlmisiz! Əyləşin!

XANIM. Vallah, bu siyasi mübarizədən bir dəqiqə də başımız açılmır! Güclə vaxt tapdıq ki, gəlib sizi yoluxaq...

ARVAD. Yaxşı eləmisiz. (Kənara.) Hələ bir minnət də qoyurlar e... (Bərkdən.) Çox sağ olun!

LİDER (Oğula işarə ilə). Bu yenə Marks əmisini oxuyur.

OĞUL (ayağa qalxıb çılğın). Mən sizin siyasi prinsiplərinizə toxunmuram!

LİDER. Bizim siyasi prinsiplərimiz xalqın sınağından çıxıb! Sizininki isə çıxmadı!

OĞUL. Xeyir! Gələcək kommunizmdir! Biz hələ sizə göstərəcəyik!

KİŞİ. Yaxşı, bəsdirin! Bura mitinqdi?

QIZ (qapını açdığı açarı əlində oynada-oynada səhnəyə daxil olur). Salam! Suzikdən də hamınıza salam var!

XANIM (yavaşdan Liderə). Bir adamın ki, adı Suzik ola!.. Gör indi bu nə səfehdi də!..

ARVAD. Sağ olsun...

OĞUL. Toje mne... (Səhnədən çıxır.)

QIZ (Liderlə Xanıma tərəf yaxınlaşaraq). Necəsiniz?

XANIM. Eh!.. Necə olacağım? Siyasi mübarizələr içində!..

QIZ. Bilirsiniz... Suzik sizin partiyaya üzv olmaq barədə düşünür...

XANIM (sevincək). Hə? (Liderə.) Sənə demirdim? Mənim ürəyimə dammışdı ki, o çox ağıllı oğlandı!

QIZ. Ancaq...

XANIM (nigaran). Nə ancaq?

QIZ (bir az bikef). Ancaq... deyir ki... orda Sədr yeri də tutulub... Baş katib yeri də...

XANIM. Nə olsun? Qoy gəlsin bizim partiyada ideoloji katib olsun! (Liderə baxır.)

LİDER. Olar...

QIZ. Görək də...

LİDER (Kişiyə). Gəlsənə sənə həyəətə düşüb bir az gəzişək? Bir söhbətim var...

KİŞİ (dərindən bir ah çəkir). Düşək də...

QIZ. Suzik deyir ki...

İşıq sönür.

## DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Bağca. K i ş i, L i d e r, D o s t.

LİDER. Bilirsən, əziz dost, yenə sənə bir balaca işim düşüb...

KİŞİ. Yenə?

LİDER. Hə...

KİŞİ. Bilirsən mənim həyatımın ən böyük arzusu nədi?

LİDER. Nədi?

KİŞİ (gözəl xəyal aləminə qapıla-qapıla). Günlərin bir gözəl günündə görədim ki, qapının zəngi çalındı, bir gözəl allah bəndəsi girdi içəri, dedi ki, əziz dost, əziz qardaş, əziz ata, sənə nə lazımды? Nə kömək eləyək sənə?..

Pauza.

LİDER (əlini oynadır). Ay-hay!.. Millət bu saat öz müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparır, bu gör nə haydadı?.. Yox, əziz dost, belə olmaz!

KİŞİ (o gözəl xəyal aləmindən ayrılır). Olmaz də, deyirsən?

LİDER. Əlbəttə olmaz!

KİŞİ (ah çəkir). Yaxşı... Nə olub?

LİDER. Bu siyasət aləmi, bilirsən də, bir müsibəti-Kərbəladı!..

KİŞİ. Sənə deyən vardı ki, gəl başıvı sox bu müsibətin içinə? Gül kimi baytar idin, oturmuşdun özünçün qoyunun, keçinin arasında!.. Bundan gözəl həyat ola bilərdi? Hayıf deyil səhərdən axşamacan qoyunla, keçiyə, itlə. pişiklə oturub-durasan, bir nəfər də insan görməyəsən?! Gül kimi heyvanlardı! Nə bir şey xahiş edirlər səndən, nə səhərdən axşamacan deyirlər, nə lyustur istəyirlər, nə Marksdan xəbərləri var, nə də Suzikdən xəbərləri var!..

LİDER. Bəs millət? Bəs respublikamızın taleyi? Mən xalqımın rifahı naminə siyasi mübarizəyə qalxmışam! Bizim müstəqil respublikamız...

KİŞİ (onun sözünü kəsir). Yaxşı!.. Mənə yox də!..

LİDER. Bu nə sözdü? Sən mənim milli hissimə toxunursan!.. Mənim vətəndaşlıq prinsiplərim buna dözə bilməz!

KİŞİ. Bəsdı, sən allah! (Yamsılayır.) "Mənim milli hissimə toxunursan... Mənim vətəndaşlıq prinsiplərim..." Bəs sən deyildin sovet vaxtı təklif eləyən ki, Bakının adını dəyişdirib Brejnevabad qoyaq?

LİDER. O zaman mən kommunizm ideallarına inanırdım! Leninə inanırdım!.. Brejnevə inanırdım!..

KİŞİ. Yenə başladın? Hərdən xudmani məclislərdə bir az vuran kimi, sən deyildin Brejnevdən biədəb anekdotlar danışan?

Pauza.

LİDER. Mən axmaq da, düşməni gedib o biri siyasi partiyalarda axtarıram... (Kişiyə baxır və iki əli ilə də onu göstərir.) Bude-e-e!.. On il mənimlə bir məktəbdə oxuyan, on il mənimlə bir partada oturan bu adam, pojalusta!.. Bu da bu adamın mənim haqqında dedikləri!.. Bir nəfər müxbir gəlib oturub bunun dediklərini yazsa, kimdi seçgilərdə məni müdafiə edən?! Hə?! (Kövrəlmiş.) Mən isə... mən isə... müstəqil respublikamızın gələcəyi naminə sənə... bu qədər ümidlər bəsləyirdim!..

KİŞİ. Olmadı də!.. Mən axı sənın danbaqda gönünə bələdəm, mənimlə bu dildə danışma də! Sən ad günü eləyib partiya yaratmadın? Qonaqlığa gələn qohumların indi də elə bilirlər ki, o vaxt zarafat eləyib onlara protokol imzaladın ki, guya sənın ad günün yox, təşkilat komitəsinin təsis iclasıdır...

LİDER. Sən... sən... sən demokratiyanın əleyhinəsən! Bizim müstəqil respublikamız...

KİŞİ (onun sözünü kəsir). Onda mən getdim! (Uzaqlaşmaq istəyir.)

LİDER (tələsik). Yaxşı... Dayan...

KİŞİ. Yox, daha bəsdı!..

LİDER. Bir dəqiqə də!..

KİŞİ. Onda boynuva al!

LİDER. Nəyi boynuma alım?

KİŞİ. Boynuva al ki, mən düz deyirəm!

Dost səhnəyə daxil olur.

DOST. O-o-!.. Pəki!.. (Kişiyə.) Nə gözəl oldu səni burada buldum! Gün aydın!

KİŞİ. Salam. (Liderə.) Bu mənimlə bir məhəllədə böyüyüb. (Dosta.) Bu da mənimlə bir məktəbdə oxuyub.

DOST. Pək əla! Pək əla!

KİŞİ. Sən qalx bizə, indi gəlirik.

DOST. Əvət!.. Əvət!..

Dost gedir.

KİŞİ. Hə, düz deyirəm, yoxsa yox?

LİDER. Yaxşı, düz deyirsən... Neynəyim mən? Haçanacan baytar olacam? Mən də bir vəzifə istəyirəm! Mən də adam balasıyam, yoxsa yox? Keçəl, qotur, hamısı vəzifə daşıyır! Bə mənim nəyim əskikdi?

KİŞİ. Eh, öz xeyrini bilməyən nankor insan!.. İnəyin, öküzün, atın qədrini bilmədin! (Elə bil ki, öz-özünə.) Eşşəyin qədrini bilməyən eşşək!..

LİDER. Nə?

KİŞİ. Nə nə? Heyvandı, dayanıb baxır üzünə! Ağzını açıb bir söz demir ki, qanın qaralsın! Sataşmır sənə! Paxıllıq eləmir! Dalınca danışmır! Ey qədri-bişünas! Öz gözəl günlərinin qədrini bilmədin!.. İndi nə istəyirsən?

LİDER. Mətbuata bir informasiya sızdır...

KİŞİ. Nə informasiya?

LİDER. Ona, yəni ki, mənə, Aqrar Siyasət naziri vəzifəsini təklif ediblər, amma mən razılıq verməmişəm...

Pauza.

KİŞİ. Nə?

LİDER. Hə də!.. Səhərdən demirsən ki, keçi belə gəldi, eşşək belə getdi? Bunlar aqrar siyasətdi də! Dövlətin Aqrar Siyasət naziri! Qoy qəzetlər başlasınlar adımlı hallandıрмаğa!.. Heyvandar biznesmenlərdən tutmuş, balıq satanlaracan,-- balıq da, kürü də aqrar sektordu də!-- hə, balıqsatanlaracan o saat partiyanın hesabına pul keçirəcəklər, fikirləşəcəklər ki, birdən sabah elə belə də olar!.. Sənə deyim ki, bunu dahiyənə fikirləşmişəm!.. Qoy o biri partiyalardakı rəqiblərimin paxıllıqdan ürəyi partlasın!

Pauza.

KİŞİ. Yox, mən bunu eləyə bilmərəm!

LİDER (təəccüblə). Niyə? Bu sənin əlində su içmək kimi asan bir şeydi ki!..

KİŞİ (öz özünə). Sakit ol... Əsəbiləşmə... Hər şey düzələcək... Darıxma...

LİDER. Nə deyirsən? Eşitmirəm.

KİŞİ (birdən özünü saxlaya bilməyib bağırır). Yox!.. Yox!..

LİDER (bağırtya bağırty ilə cavab verir). Onda mən heç səni tanımıram! Haram olsun sənə bir yerdə oxuduğumuz o müqəddəs məktəb dərsləkləri! Getmirəm sizə! Get, denə, arvad düşsün aşağı! (Birdən-birə yumşalır.) Bura bax, bəlkə eləyəsən? Hə? Mənim xətrimə!..

KİŞİ (qışqırır). Vallah mən dəli oluram!..

İşıq sönrür.

## BEŞİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. A r v a d, X a n ı m, Q ı z, D o s t, K i ş i.

ARVAD. Bax, lyustur bu gündə!.. Vallah, ev dağılır, heç bilmirəm bunun təmiri necə olacaq? Su gəlmir!.. Unitazın qapağı sınıb!.. Qaz kalonkası istəyəndə yanır, istəməyəndə yanmır!.. Heç bilmirəm başıma haranın daşını salım?

XANIM. Niyə bilmirsən, bizim partiyanın!

ARVAD. Nə? Sizin partiyanın daşını?

XANIM. Yox e, deyirəm ki, gəl bizim partiyanın üzvü ol!

ARVAD. Onda unitazın qapağı düzələcək?

XANIM (kənara). Ah, belə dar düşüncəli insanlarla birlikdə necə siyasi mübarizə aparasan?.. Bu millətin axırı nə olacaq, ilahi?

QIZ (səhnəyə daxil olur). Suziklə telefonla danışdım!

XANIM. Hə? Nə oldu?

QIZ. Suzik soruşur ki...

XANIM. Nə soruşur?

QIZ. Suzik soruşur ki... sizin partiyada ticarət üzrə katib yeri yoxdu?

Pauza.

Ya da kömrük üzrə?

Pauza.

DOST (səhnəyə daxil olur). Qapını açıq qoymusuz... Dost belə olar!.. Dost qapısı həmişə dost üzünə açıq gərək! Mərhaba!.. Mərhaba!.. (Qəfildən Xanımı

görərək yerində donur.)

ARVAD (kənara). Yenə gəlib bəxtəvər eləyib bizi... (Dosta.) Xoş gəlmisiz!.. Əyləşin... Mən də bu saat çay dəmləyib gətirirəm.

QIZ. Mən də Suzikə zəng eləyim.

ARVAD. İndicə danışdın ki, onunla...

QIZ. Nə indicə? Gör nə qədər keçib?

Arvad və Qız səhnədən çıxırlar.

DOST (həyəcanla). Sabahınız xeyir...

XANIM (təəccüblə). İndi axşamdı ki...

DOST. Əvət!.. Qüsurə baxmayın... Üzr diləyirəm... Bu kəndimdən asılı olmadı... Mən indi sizi görəndə, yenə də elə bil iyirmi il bundan qabaqki kimi, günəş gördüm...

XANIM (sövq-təbii bir qəmzə ilə). Yox...

DOST. Əvət! Əvət! Bu kəndimi bürümüş həyəcəndandı!.. Bu iyirmi il...

XANIM (onun sözünü kəsir). Bu iyirmi ildə çox şey dəyişib... Siz də dəyişmişiz... Saçınız tökülüb... Saqqal qoymusuz...

DOST. Fəqət siz dəyişməmişiz!

XANIM. Yox, canım... Mən də dəyişmişəm... Ailə həyatı qurmuşam...

DOST (tələsik). Yox, mən subayam!

XANIM. Axı siz bir bolqar qızı ilə komsomol toyu eləmişdiz. Bunu o vaxt bütün qəzetlər yazmışdı. Yadıma gəlir, toyda Brejneva və Todor Jivkova təşəkkür məktubu qəbul etmişdiz!

DOST. Bütün bunlar şimdi əbədi bir keçmişdə qalmışdır! Keçmiş həyat yoldaşım mənim türkçülüyümə dözə bilməyib Bolqarıstana qayıtdı...

XANIM. Siz indi türkçü olmusuz?

DOST. Əvət! Əvət! Mən şimdi itimin adını Todor Jivkov qoymuşam!

XANIM. İtinizin adını?

DOST. Əvət! Biz müasir türk dünyasına Atilla günəşinin şüalarını saçmalıyıq!

XANIM. Axı... axı, yadıma gəlir, qabaqlar mən sizi bir dəfə televizorda gördüm... Siz... siz onda Atillanı mürtəce bir hökmdar adlandırırdınız, deyirdiz ki, istismar edən sinfin cəlladı olub...

DOST. Xeyir! Xeyir! Siz nə danışsınız?

XANIM. Bunu mən demirəm e, o zaman siz deyirdiz...

DOST. Xeyir! Belə olmaz! Atilla qəhrəmanlıq simvoludu!

Kişi səhnəyə daxil olur və onların söhbətini eşidib dayanır. Xanım və Dost təbii ki, onu görmür.

DOST (xəyala dalaraq). İyirmi il bundan qabaq... Universitet illəri...

XANIM. Onda siz fakültənin komsomol katibi idiniz...

DOST. Xeyir!.. Siz nə üçün ancaq ictimai hadisələri xatırlayırsınız? (Romantik əhval-ruhiyyə ilə.) Sizi ilk dəfə gördüyüm o işıqlı gün... Sonra o işıq həmişə mənim ürəyimdə olub... Sizinlə birlikdə sinemaya getdiyimiz o gün...

XANIM. Yadımdadı... Biz onda "Çapayev" filminə baxdıq...

DOST. Siz o filmi yox, qaranlıq zalda yanaşı oturmağımızı yadınıza salın... Gəlin biz ictimai xatirələrdən tamam uzaqlaşaq!.. Onlar əbədi bir keçmişdə qalmış qara xatirələrdi... O qaranlıq zalın işıq saçan xatirələrinə qayıdaq!

Gəlin, kəndimizə qayıdaq!.. (Daha artıq bir ruh yüksəkliyi ilə.) Gəlin... gəlin biz yeni bir həyat quraq!.. Biz öz məhəbbətimizin təmsalında türk dünyasının ölməz ənənələrini yaşadaq!

XANIM (təşvişlə) Siz nə danışsınız? Mən ömrümü həyat yoldaşıma və onun



siyasi mübarizəsinə həsr etmişəm! Bir də belə sözlər danışmayın! Eşidən olar... Belə sözlər mənim həyat yoldaşımın siyasi karyerasına ziyan gətirər!.. Siz nə danışsınız?

DOST (get-gedə vəcdə gələrək). Xeyir! Mən bu sözləri özümə görə demirəm! Mən bütün türk dünyasını duyuram! Hiss edirəm!.. Siz mənim üçün elə bir enerji mənbəyi olardınız ki, mənim türk dünyasındakı fəaliyyətim xarüqələr yaradardı!..

XANIM. Xahiş edirəm bir daha belə sözlər danışmayasız!.. Mən razı ola bilmərəm ki, mənim həyat yoldaşımın siyasi karyerasına xələl toxunsun!.. Görürsüz, pis qadınlar Klintonu necə incidirlər? Mən buna razı ola bilmərəm!

DOST. Xeyir! Siz qorxa bilməzsiz! Siz boz qurd ürəkli türk xanımlarının nəvəsisiniz! Mən sizi kökünüzə, soyunuza qaytaracağam! Biz yeni bir həyat qurmaliyiq!

XANIM. Yenə belə sözlər danışsınız? (Birdən-birə coşğun bir ruh yüksəkliyi ilə.) Gəlin... gəlin biz həqiqət aşiqi olaq!

Pauza.

DOST. Nasıl?

XANIM. Həqiqət aşiqi!

DOST. O nasıl olur?

XANIM. Siz bizim partiyaya daxil olun!

DOST. Sizin partiyaya?

XANIM. Bəli!

DOST. O nə partiyadı elə?

XANIM. Azərbaycan Ali Həqiqət Partiyası! (Yumuruğunu yuxarı qaldıraraq ehtirasla.) Ölkəmizin aparıcı partiyası! Biz xalqımızın rifahına nail olmaq üçün, hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırıq! Gəlin! Gəlin biz sizinlə əqidə dostu olaq! Məslək yolaşı olaq! Mənim həyat yoldaşım bizim partiyanın sədridir! Mən də Baş katibəm! Gəlin, siz də ideoloji katib olun!

DOST. Axı mən pantürkist olmuşam!

XANIM. Nə olsun? Bizim siyasi savadı çatışmayan camaatımızdı buna pis baxan! Türkiyədə kim istəyir, bu partiya dan çıxıb o birinə girir! Siz də indi də bizim partiyanın ideoloji katibi olun!

KİŞİ (boğazını arıtlayır.) Əhə-əhə!..

XANIM (onu görüb özünü itirərək yavaşdan). Ah, görəsən heç nə eşitmədi ki?..

DOST. Gəldin?

KİŞİ. Gəldim və gedirəm!

DOST. Hara gedirsən? Mənim səndən xahişim var axı!

KİŞİ (o biri otağa gedə-gedə). Yox! Mən qurtardım daha! Mənim başım çatdayır! Mən daha dözə bilmirəm! (Xanıma.) Əriniz sizi həyətdə gözləyir! (Səhnədən çıxır.)

DOST. Buna nə olub belə?

XANIM (eyni təşvişlə). Görəsən bizim söhbətimizi eşitmədi ki?

DOST. Siz nə üçün belə həyəcanlanırsınız? Axı siz Tomrisin nəvəsisiz!

XANIM. Xeyir! Mənim nənəmin adı Nisəbacı idi!

DOST (eyni şövqlə). Siz Nüşabənin nəvəsisiz!

XANIM. Yox! Mənim o biri nənəmin adı Qızxanım idi! Mən getdim!.. (Səhnədən çıxmaq istəyir.)

DOST. Bir dəqiqə əcələ edin! (Onun ardınca gedir.)

XANIM. Yox!

ARVAD (əlində məcmeyi səhnəyə daxil olur). Hara gedirsiniz? Bəs çay?



QIZ (tələsik səhnəyə gəlir). Suzik deyirdi ki...

İşıq sönmür.

### ALTINCI ŞƏKİL

Kişinin evi. Bazar günü. Səhər. Arvad, Oğul, Qız,  
Kişi, Dost.

Arvad xalalda və əlində siyahı, Oğul trusik-maykada və əlində tutduğu "Kapital"ı diqqətlə oxuya-oxuya, Qız pijamada əsnəyə-əsnəyə tualetin qapısı ağzına düzülüblər.

ARVAD (tualetin qapısını döyür). Çıxdə, səhərdən ordasan!.. Siyahı da dünən necə yazıb qoymuşam, eləcə qalib stolun üstündə! Bunları indi çoxdan almalıydın, gün günortanı keçib! (Siyahını oxuyur.) Çörək almalıydın!.. Göyərti yoxdu evdə, bir dənə keşniş, bir dənə turp, bir dənə şüyüd...

QIZ. Suzik deyir ki, dünyada ən çox vitamin şüyüddədi! (Oğuldan əvvələ keçmək istəyir.) Sən məndən sonra gəlmisən...

OĞUL (onu qabağa buraxmır). Yox, sən məndən sonra gəlmisən!..

ARVAD (tualetin qapısını döyür). Nə edirsən e orda bu qədər?

QIZ. Suzikin tualetə girməyi ilə çıxmağı bir olur!

OĞUL (oxuduğundan vəcdə gələrək). Dəryadı, dərya!

QIZ (kitaba boylanır). Yenə doqquzuncu səhifə!

OĞUL. Sən mənim şəxsi həyatıma qarışma!

QIZ. Sən məndən sonra gəlmisən!

ARVAD (tualetin qapısını döyərək artan bir nigarançılıqla). Niyə çıxmırsan?

KİŞİ (səhnə arxasından qışqırır). O-o-o!..

ARVAD. Nə?

QIZ. A-a-a!..

KİŞİ (səhnə arxasından qışqırır). O-o-o!..

ARVAD. Nə deyir belə?

QIZ. Bilmirəm...

KİŞİ (səhnə arxasından qışqırır). O-o-o!..

ARVAD (həyəcanla tualetin qapısını döyəcləyir). Çıx ordan!

QIZ. İstəyirsən Suzikə zəng eləyim?

Qapının zəngi çalınır.

ARVAD. Bu kimdi belə, bazar günü, səhər-səhər? (Qapını açmağa gedir.)  
Kimdi orda?

DOST (səhnəyə daxil olaraq). İyi günlər!

ARVAD (onun ardınca gələrək). Bağışlayın, hələ geyinməmişik...

DOST. Eyb etməz, mən də sizin arkadaşınız... Yoldaşınızla vacib söhbətim var... Tezdən gəldim ki, onu evdə bulum.

KİŞİ (səhnə arxasından qışqırır). O-o-o!..

Dost təəccüblə Arvada baxır.

ARVAD. Səhərdən bura girib, çıxmır... (Tualetin qapısını döyəcləyir.)  
Çıxırsan?

OĞUL (oxuduğundan vəcdə gələrək). Fikrin dərinliyinə bax e!.. Dəhşətdi, dəhşət!..

KİŞİ (səhnə arxasından qışqırır). O-o-o!..

DOST. Əfəndim?

Tualetin qapısı açılır və saçları pəjmürdə Kişi səhnəyə daxil olur.

KİŞİ. Düz otuz yeddisini əzdim!

ARVAD. Otuz yeddisini əzdin?

KİŞİ. Bəli!

ARVAD. Nəyin otuz yeddisini?

KİŞİ. Əjdaha boyda milçəklərin! (Dosta baxır və əllərini geniş açıb göstərir.)

Bax, bu boyda!

DOST (şaşırmış). İyi sabahlar...

KİŞİ (ona yaxınlaşaraq əllərini daha da geniş açır). Bax, bu boyda!

DOST. Bu nə danışır? (Ürkmüş halda səhnənin bir küncünə çəkilib dayanır.)

ARVAD. Sənə nə olub, əzizim?

KİŞİ. Belə ev olar? Evdə də bu boyda milçəklər olar? Bu qədər tarakan olar?

Hər biri krakadil boyda!

QIZ. Vay, mama!..

KİŞİ. (Oğula yaxınlaşır.) Yeddisini... ("Kapital"ın səhifəsinə boylanır.) Yox...

Doqquzunu öldürdüm! (Arvada yaxınlaşır.) Ev deyil bura, heyvanxanadı!..

Hörümçəklərin hər biri begemot boyda!

ARVAD. İçmisən? Bunnan çıxmayan iş, səhər-səhər pyan olub? Aç ağzını!

İyləyəcəyəm! Aç!

KİŞİ (ağzını açıb nəfəsini verir). Hu!.. Hu!..

ARVAD. Yox, balam, iy gəlmir...

DOST (uzaqdan). Bəlkə saqqız çeynəyib ki, iyi getsin? Suzik deyir ki, indi elə eləyirlər!..

ARVAD. Çeynəmisən?

KİŞİ. Yox.

ARVAD. Bəs neyləmişən?

KİŞİ. Otuz yeddisini birdən öldürmüşəm! Bax, bu boyda! (Qollarını geniş açıb göstərir.)

QIZ. Vay, mama!..

ARVAD (qışqırır). O boyda milçək olar?

KİŞİ. Hə! (Yavaşdan.) Sonra da birinin belinə minib uçub getdim!

ARVAD. Milçəyin belinə mindin?

KİŞİ. Hə!

OGUL (başını bayaqdan bəri oxuduğu kitabın üzərindən qaldıraraq). Aha! Bu məntiqə uyğun gəlmir! Necə uçub getdin? Bəs deyirsən onları öldürdüm?

KİŞİ (hiddətlə). Bu yalançı məntiqdi, ay... tovarış! Siz yalançı məntiqlə yaşayırsınız! Bəli! Əvvəlcə öldürdüm! Hər biri, bax, bu boyda! (Qollarını geniş açıb göstərir.) Sonra da birinin belinə minib uçub getdim!

QIZ. Vay, mama!..

ARVAD (dəhşət içində). Hara uçdun?

Pauza.

KİŞİ. Qorbaçovun yanına! Perestroykaya baş vurdum!

Pauza.

(Səhnədə gəzişməyə başlayır və birdən Dostun qarşısında dayanır.) O-o-o!.. Əziz Lenin yoldaş! (Onu qucaqlayır.) Vladimr İliç! Mən bildirdim ki, biz görüşəcəyik!

Pauza

DOST (özünü itirmiş). Xeyir!.. Mən...

ARVAD (yalnız indi başa düşür ki, hansı bədbəxtliyə düşər olublar).

Vaxsey!.. Kişi dəli olub!..

QIZ. Vay, mama!.. Bəs mən Suzikə nə deyəcəyəm?

KİŞİ (ruh yüksəkliyi ilə). Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqına eşq olsun!..

Ura, yoldaşlar!...

Pauza.

Ura, yoldaşlar!.. Yaşasın SSRİ!.. Ura!..

ARVAD (ağlamsınaraq). SSRİ daha yoxdu...

OĞUL (tələsik). Müvəqqəti yoxdu!

KİŞİ (Arvada). Nə? Sən nə cəsarətlə belə söz deyirsən?

ARVAD. Eh, ay əzizim, SSRİ heç e, hayıf səndən!..

KİŞİ (Qıza). Düz deyir?

QIZ. Hə..

KİŞİ. Bəs... Bəs o boyda SSRİ-yə nə oldu?

QIZ. Dağıldı...

OĞUL (tələsik). Müvəqqəti dağıldı!

KİŞİ (Qıza). Necə?

QIZ. Hə, dağıldı...

KİŞİ (qışqırır). Kim dağıtdı?

OĞUL (cəld). Qorbaçov!

KİŞİ. Bizim o Mixail Sergeyeviç?

OĞUL. Bəli!

Pauza.

ARVAD. Ay başına dönüm...

KİŞİ (onun sözünü kəsir). Yaxşı!.. Mən gedər oldum!.. Sağ olun!.. (Dosta yaxınlaşır.) Sağ olun, Vladimir İliç!..

DOST. Yox... Mən...

KİŞİ (danışmağa macal verməyib onu qucaqlayır). Sağ olun!..

ARVAD. Sən hara gedirsən ki?

KİŞİ. Qorbaçovu öldürməyə!

ARVAD. Nə?

OĞUL. Yaxşı eləyir!

QIZ. Vay, bəs Suzik? Onda Suzik necə olacaq?

KİŞİ. Sağ olun! (Tualetin qapısını açıb səhnədən çıxır və qapını ardınca bağlayır.)

DOST. Tualetə girdi...

ARVAD. Həkim!.. Tez həkim çağırmaq lazımdı! (Ağlayır.) Ey gidi dünya!.. Gör necə gözəl insana qiydın!.. Gör necə adamı nə günə saldın!..

QIZ (qışqırır). Papa, sən niyə dəli oldun? (Ağlayır.) Bəs Suzik buna nə deyəcək? Mənim taleyim necə olacaq? (Daha da bərkdən ağlayır.) Suzik biləndə ki, sən dəli olmusan, onda... onda... Vay!.. Suzik!.. Suzik!..

İşiq sönür.

## YEDDİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. Günorta. K i ş i , A r v a d , O ğ u l , Q ı z ,  
Q o n ş u .

Səhnədə Kişi təkdir. Ev paltarı geyib, başını səriyib, bir sözlə, ev xəstəsidir.

Səhnənin ortasında kresloda oturub, gözlərini yumub və şəhadət barmaqlarını bir-birinə tuş gətirərək özü özüylə oynayır.

KİŞİ. Tuş gəldi, gəlmədi? Gəldi, gəlmədi?

ARVAD (səhnəyə daxil olaraq). Nə soyuqdu? Otopleniyə fərli yanmır, qazı elə verirlər, verməsələr onnan yaxşıdı... A-a-a... (Pəncərəni göstərərək kişiyyə.) Oranı niyə açmısan elə? Dur, dur, pəncərənin o gözlüyünü ört, çöldə soyuqdu!

KİŞİ (gözlərini açır). Onu bağlayım?

ARVAD (üşüyə-üşüyə). Bəli, əzizim, bəli, Dur, bağla. Çöldə soyuqdu.

KİŞİ (gah pəncərənin gözlüyünə, gah da Arvada baxır). Yəni mən durub o pəncərənin gözlüyünü bağlasam, çöldə o saat isti olacaq?

Pauza.

ARVAD (ağlamsınır). Mənim günahımın adı nə idi, ay allah? Niyə mən bu günə düşdüm? Niyə onun ağlını başından aldın? Həkimin biri deyir ki, reaktivni pisixozdan beynində iltihab var, o biri deyir şizofreniya... Nə bilim... Axı yaxşı adamıydı o!.. Bircə dənə toyuğun başını da kəsməyə ürəyi cəlmirdi!..

KİŞİ (toyuq kimi, qartıldıyır). Qaq-qaq-qaq!.. Qaq-qaq-qaq!..

ARVAD (iki əlini də başına vurur). Ay aman!..

Oğul əlində "Kapital" səhnəyə daxil olur.

Qalx, o pəncərəni bağla.

OĞUL. E-e-e!.. Görmürsən, oxuyuram? (Kişiyə.) Nə oldu?

KİŞİ. Nə nə oldu?

OĞUL. Dünən axşam axı yenə dedin ki, gedirəm Qorbaçovu öldürməyə.

KİŞİ. Hə, getdim!..

OĞUL. Öldürdün?

KİŞİ. Yox.

OĞUL. Niyə?

KİŞİ. O boyda oçered var idi ki!

OĞUL. Oçered? Nə oçered?

KİŞİ. Oçered də! O qədər adam gəlmişdi ki, Qorbaçovu öldürməyə, böyük bir növbə qurulmuşdu. Mən nömrə aldım. 314-cü adamam!

Pauza.

OĞUL (bir az fikirləşəndən sonra). Yox, məntiqi deyil! (Arvada baxır.)

ARVAD. Əlbəttə!.. (Ah çəkir.) Eh, nə məntiq!..

KİŞİ (Arvadı yamsılayır). "Eh, nə məntiq!.." Hə? Bir dəfə, 25 yaşım olardı, az qalmışdı dənizdə boğulum, onda sən mənim yanımdaydın?

ARVAD. Maşallah! Yaddaşı gör nə yaxşı qalıb! Əlbəttə, sən yanımdaydım! Getsin o gün, qayıtməsən!

KİŞİ. Mən birinci dəfə infarkt olanda, sən mənim yanımdaydın də?

ARVAD. Bəs necə?!

KİŞİ. Bir dəfə vannada sürüşdüm, ayağım sındı e, gipsə qoymuşdular, sən mənim yanımdaydın?

ARVAD. Əlbəttə, sən yanımdaydım!

KİŞİ. Mən ikinci dəfə infarkt olanda da sən mənim yanımdaydın də?

ARVAD. Bəs necə, əzizim, əlbəttə!

KİŞİ. Deməli... deməli sən mənim yanımda olanda boğuluram, infarkt oluram, ayağım sınır, qarnım ağrıyır, dırnağım düşür! Bax, məntiq budu!

Arvad çasıb qalıb. Qapının zəngi çalınır.

ARVAD (hələ də özünə gəlməyərək Oğula). Get aç qapını.

OĞUL (başını kitaba dikib). Mən oxuyuram.

ARVAD (dərindən köks ötürür). Eh!.. (Qapını açmaq üçün səhnədən çıxır.)

QONŞU (səhnə arxasından). Xoş gördük sizi! Kişi necədi?

ARVAD (səhnə arxasından). Eh, necə olacaq?..

OĞUL (başını kitabın üstündən qaldırır hiddətlənir). Burjuy! (Səhnədən çıxır.)

QONŞU (səhnəyə daxil olur). Bəs həkimlər nə deyir?

ARVAD (onun ardınca səhnəyə daxil olaraq yavaşdan). Nə bilim, vallah... Mən özüm də elə başımı itirmişəm!.. Hərəsi bir söz deyir... Reaktiv psixoz... Şizofreniya... Beyin iltihabı... (Ağlamsınır.) Bir dərddi, düşmüşük, qonşu qardaş!..

QONŞU (əlini beynində tərəf oynadır). Yəni lap qorxuludu?

ARVAD. Yox, yox!.. Yaddaşı elə yaxşıdı!.. Amma... deyir getmişdim Qorbaçovun yanına...

QONŞU. Bəlkə doğrudan da gedib,

ARVAD. Nə danışırırsız? Evdən bir addım da eşiyə çıxmayıb! Gəlin əyləşin! Bu saat gəlirəm. (Səhnədən çıxır.)

QONŞU (Kişiyə yaxınlaşır). Salam!

Kişi başınıf tərpedib onun salamını alır.

Necəsən? Nə var, nə yox? Deyirlər səfərdə olmusan?

KİŞİ. Hə. Vaxtım yox idi, qayıtdım.

QONŞU. Əlbəttə!

KİŞİ. Burada işlərim çoxdu!

QONŞU. Bəs necə!

KİŞİ. Bayaq Cəbrayıl mələyə də deyirdim!

QONŞU. Kimə?

KİŞİ. Cəbrayıl mələyə.

QONŞU. O da bura gəlir?

KİŞİ. Hə. Bayaq burdaydı, oturub çay içirdik.

QONŞU. Çay içirdiz də? (Gülür)

KİŞİ. Bəli.

QONŞU. Cəbrayıl mələklə? (Gülür.)

KİŞİ. Hə.

QONŞU. Əla! Əla! (Gülür.)

KİŞİ. Ona da deyirdim... Laçınovla görüşməliyəm!

QONŞU (gözləri bərəlmiş). Nə?

KİŞİ. Mən ona o boyda bilərzik almışam! On beş min dollara!

QONŞU (ora-bura baxa-baxa həyəcanlı). Yavaş! Yavaş!

KİŞİ. Yox! Bədi daha! (Ayağa qalxır.) Cəbrayıl mələyə söz vermişəm! Lap bərkdən deyəcəyəm! O boyda bilərzik almışam ona! Heç olmasa bir dəfə bayramda zəng eləyib məni təbrik də eləmir! Görər indi! Görər onun başına nə oyun açacağam! Hər şeyi var onun! Amma mənim heç nəyim yoxdu! Allahın bir maşını da yoxumdu! Bayaq Cəbrayıl mələyi dalıma alıb cənnətə apardım! Bir maşın nə olan şeydə, hə? Maşına qoyub aparardım də!..

QONŞU (tamam özünü itirmiş). Dayan bir!.. Qulaq as!..

KİŞİ. Sən darıxma! Mən o Laçınovun anasını ağladım, sən də bax! Qaytarsın mənim on beş min dollarımı! Qəzetə yazacağam!

QONŞU. Səs salma! Bir dəqiqə dayan!

KİŞİ. Miting eləyəcəyəm! Gedib evlərinin qabağında mitinq eləyəcəyəm! Televiziyaya gedəcəyəm!

QONŞU. Yavaş!..

KİŞİ. Mən ona o qədər rüsvətlik mal almışam! Amma mənim bir dənə maşınım da yoxdu!

QONŞU. Qulaq as!..

KİŞİ (qışqırır). Laçınov! Sənə ar olsun!

QONŞU. Yavaş!.. Bilirsən sənə neyləyər?!

KİŞİ. Mənə?

QONŞU. Bəli! (O tərəf-bu tərəfə baxaraq yavaşdan.) Sən onu tanımırsan!.. O-o-o!..

Pauza.

KİŞİ. Mənə heç nə edə bilməz!

QONŞU. Niyə?

KİŞİ. Çünki mən dəliyəm! (Qışqırır.) Laçınov!

QONŞU. Alə, sənə eləyə bilməz, mənə eləyər də!..

KİŞİ (qışqırır). Laçınov!

QONŞU. Onda məni... onda məni məhv eləmə!..

KİŞİ (daha da qızıqıb). Yox, məni dayandırmaq mümkün deyil! Mən həzrət Cəbrayıl sənə vermişəm! (Qışqırır.) Laçınov!.. Rüsvətxor!.. Mənim heç maşınım da yoxdu!..

QONŞU. Var!.. Var!..

KİŞİ. Nə var?

QONŞU. Maşın var! Var maşın! Mən ölmüşəm bəyəm? Mən elə bu gün sənə maşın alacam!

KİŞİ. Axı...

QONŞU. Dedim, qurtardı! Qonşu qonşuya hansı gündə gərəkdi?

Arvad məcmeyidə çay, Oğul əlində "Kapital" və Qız səhnəyə daxil olurlar.

ARVAD. Bu nə səs-küydü?

QONŞU. Heç...

KİŞİ (səhnə boyu fırlanaraq, guya ki, maşın sürür). Ba-bap!.. Trrr!.. V1-1-1!..

ARVAD. Yenə neyləyirsən?

KİŞİ (Arvada). Ba-bap!.. Çəkil yoldan!..

ARVAD. Nə?

QIZ. Görmürsən, maşın sürür.

KİŞİ. Ba-bap!.. Çəkilin yoldan!..

ARVAD (ağlamsınır). Ay yazıq!.. Sənin heç maşınım var?

QONŞU. Var! Onun maşını var! Mən bu qərara gəldim ki, sizin bu çətin vaxtınızda xeyriyyəçi kimi, sizə bir maşın hədiyyə edim! Bir az işlənmiş olar, ancaq eybi yox!..

Pauza.

KİŞİ (səhnə boyu fırlanaraq guya ki, maşın sürür). Ba-bap!.. V1-1-1!..

OGUL. Necə? Bizim maşınımız olacaq? Mən maşın sürəcəyəm?

QIZ. Suzik də sürəcək!

ARVAD. Çox sağ olun, ay qonşu! Siz qardaşdan da artıqsız!

QONŞU. Bir şey deyil!..

KİŞİ (səhnə boyu). Ba-bap!.. V1-1-1!..

OGUL (sevincindən bilmir ki, nə etsin və birdən yadına düşür). Anacan, bu saat pəncərəni bağlayacam!

İşıq sönmür.

## SƏKKİZİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. Axşamüstü. K i ş i, A r v a d, O ğ u l,  
Q ı z, D o s t .  
Arvad oturub nəsə toxuyur. Kişi güzgünün qabağındadı.  
KİŞİ (güzdə özünə baxa-baxa). Vay!.. Saqqal necə basıb məni?..  
ARVAD (yavaş-yavaş artan bir həyəcanla). Ay, nə yaxşı!.. Deyəsən özünə gəlirsən, hə?  
KİŞİ. Üzqırxanımı, sabun köpüyünü gətirin! Fırçamı gətirin!..  
ARVAD (çağırır). Ay qız, tez elə! Üzqırxanı-zadı gətir bura!  
QIZ (səhnəyə daxil olur). Nə olub?  
ARVAD. Papa üzünü qırmağ istəyir! Tez elə! Nə lazımdı, gətir!  
QIZ (sevincək). Oy, papa, nə yaxşı! Suzikə deyəcəyəm! (Qaçıb səhnədən çıxır.)  
KİŞİ (diqqətlə güzgüyə baxa-baxa əlini üzünə sürtür). Gör nə qədərdir e!..  
ARVAD (yavaşdan). Özünə fikir verməyə başlayıbsa, deməli ayılır! Vallah, evə maşın gələndən sonra, elə bil hər şey düzəlməyə başlayıb!  
KİŞİ (qışqırır). Sabun!  
ARVAD (qışqırır). Nə oldu?  
QIZ (səhnə arxasından). Bu saat! Qoy əvvəlcə Suzikə zəng eləyim!..  
ARVAD. Nə Suzik? Tez üzqırxanı gətir!  
KİŞİ (qışqırır). Fırça!..  
QIZ (ləvazimatları gətirərək incik). Suzik deyəcək ki, niyə əvvəlcə mənə demədin? (Məcmeyini atasına verir.) Ala. (Arvada.) Suzik bilirsən nə deyir? Deyir ki, mən, yəni ki, o, rıtsaram! Deyir ki, əyər sənin papanın başı... e... papan xəstələnib, mən gərək səni daha artıq qoruyum!..  
ARVAD. Sənin üzünü görməmişəm, ay Suzik, amma xoşbəxt olasan!  
QIZ. Mənnən bir yerdə!  
ARVAD. Allah eləsin!  
KİŞİ (məcmeyini güzgünün qabağına qoyur və fırçanı götürüb sabun bulaya-bulaya yenə diqqətlə güzgüyə baxır). Ay-yay-yay!.. (Fırçanı güzgüyə aparıb güzdədəki əksini sabunlamağa başlayır.)  
ARVAD. Sən nə edirsən?  
QIZ. Papa!..  
KİŞİ. Necə nə edirsən? Nə qışqırırsız? (Güzgünü göstərir.) Görmürsən nə qədər tük var? (Üzqırxanla güzdədəki əksini qırmağa başlayır.)  
ARVAD. Dayan! Dayan! Güzgünü də xarab eləmə!  
QIZ. Yaxşı ki, Suzikə demədim!  
Arvad üzqırxanı Kişinin əlindən alır. Eşikdən maşın səsi gəlir, sonra Oğul səhnəyə daxil olur.  
OĞUL (ruh yüksəkliyi ilə). Salam!..  
Pauza.  
(Gəlib anasının boynunu qucaqlayaraq.) Balaca Volodya anasını çox sevirdi!..  
QIZ. Balaca Volodyaya da maşın vermişdilər?  
ARVAD. Bədi!  
QIZ. Görmürsən? Suzikə vermir maşını sürməyə!..  
Kişi yenə güzgünü qırmağ istəyir.  
ARVAD. Didişməyin!.. (Kişini göstərir.) Onsuz da dərdimiz az deyil!..



Görürsüz?!

OĞUL. Yenə nə olub, anacan?

ARVAD. Üzünü qırmaq əvəzinə, güzgünü qırmaq istəyir...

OĞUL. Bu saat! Bu saat mən özüm onun üzünü qıracağam! (Kişiyə yaxınlaşıb üzqırxanı onun əlindən alır.) Krupskaya deyirdi ki, övlad gərək valideynlərinə kömək etsin! (Cidd-cəhd ilə Kişinin üzünü qırmağa başlayır.)

QIZ. Nə olsun? Suzik də olsaydı, qırxardı!

OĞUL (atasının üzünü qırxa-qırxa həvəslə). Maşından sonra, partiyada mənim mövqelərim çox möhkəmlənib! İndi mənimlə hesablaşırlar!

KİŞİ (qışqırır). Yaşasın kommunizm!

OĞUL. Bəli, ata! Bir vaxt gələcək, xalqımız yenə nümayişə çıxacaq! O zaman mən tribunada parad qəbul edəcəyəm!

ARVAD. İnşallah!

Qapının zəngi çalınır.

QIZ (qapını açmağa gedə-gedə). Nə olsun? Suzik də böyük adam olacaq! (Səhnədən çıxır.)

KİŞİ (güzgünü göstərərək üzqırxanı Oğulun əlindən almaq istəyir). Qoy bunu mən qırxım!

OĞUL. Dayan, atacan!..

DOST (səhnə arxasından). İyi axşamlar!

QIZ (səhnə arxasından). Salam...

DOST (səhnəyə daxil olur). İyi axşamlar!.. Əcəba nasıldır bizim arkadaşımız?

ARVAD (dərindən köks ötürür). Görək də...

KİŞİ. O-o-o!.. (Qolu ilə Oğulu özündən kənarlaşdıraraq Dosta yaxınlaşır.) Yoldaş Lenin! (Onu qucaqlayır.) Əziz Vladimr İliç! Xoş gördük! Xoş gördük! (Qamarlayıb Dostu öpür.)

DOST (onu özündən kənarlaşdırmağa çalışır). Yavaş!.. Yavaş, üst-başımı sabunladın!

KİŞİ. Sabunun sənə xeyri var!

DOST. Burax!

KİŞİ. Ah, sənin saçın necə də tökülüb! Əziz Volodya!

DOST. Burax!..

KİŞİ. Proletariatın dahi rəhbəri! Mənim əziz dostum! (Onu yenə qucaqlamaq istəyir.)

DOST. Yox!.. Yox!.. Sənə neçə dəfə demişəm ki, mən Lenin deyiləm! (Oğula.) Kömək elə də!

OĞUL. Nə olub? Pis adama oxşatmır ki, sizi! Nasionalist! (Hırlə səhnədən çıxır.)

KİŞİ. Bəsdi, Vladimr İliç! Bəsdi! Heç zarafatından qalmırsan a!.. (Arvada.) Uşaqlıqda da belə idi... Onda keçəl deyildi, əməlli-başlı saçı var idi!.. (Birdən kövrəlir.) Eh, Volodya!.. Hanı... Hanı sən o qıvrım saçların? Tökdün o saçları bizim gözəl həyatımız naminə! Əziz Ulyanov! Gəl!.. Gəl, səni bir də bağrıma basım!..

DOST. Yox! Mən Lenin deyiləm! Şurasını bir dəfəlik anla!

ARVAD. Fikir verməyin...

DOST. Axı bütün bədənim sabunladı!..

KİŞİ. Dedim ki, sabun sənə üçün vacibdi! Volodya!

DOST. Yox!

KİŞİ (ciddi). Daha bu olmadı, Vladimr İliç! İndi nədən ehtiyat edirsiniz? Daha gizli fəaliyyətinizə, konsperasiyaya ehtiyac yoxdu! Biz indi sənə qurduğun ölkədə



yaşayırıq!

ARVAD. Eh, getdi o ölkə!.. Ətin kilosu bir manat doxsan qəpik idi!

KİŞİ. Xeyir! Sən bu sözlərə inanma, əziz Vladimir İliç! Biz Stalini gorbagor elədik! Xruşşovla qarğıdalı yığdıq və Amerikanı ötüb keçdik! Brejneva, bax, bura qədər (Əli ilə qurşaqdan aşağısını göstərir.) orden verdik! Sonra Qorbaçovla perestroyka elədik! Ah, Mişa!.. Mişa!.. O da sən kimi keçəldi!

DOST (tamam bıkmış). Mən Lenin deyiləm!

ARVAD. Fikir verməyin...

KİŞİ. Necə fikir verməyin? Necə mən Lenin deyiləm? Mən sən Nadejda Konstantinovnaya məhəbbətin haqqında poema yazıram! Krupskaya da səni sevirdi!

DOST. Tamam, zavallı arkadaşım! Sən yorğunsan, get istirahət yap!

KİŞİ. Nə istirahət, canım? Sizin kimi sevgililər haqqında poema yazarkən, mən gedib istirahət edə bilərəm? Lenin bu otaqda, bax, burada dayanmışdı (Göstərir.), Krupskaya da, bax, burada dayanmışdı (Göstərir.). İndiki kimi, gözlərimin qabağındadı!

ARVAD. Ay aman!..

KİŞİ. İyirmi ildən sonra yenidən görüşmüşdülər! Lenin deyirdi: "Gəlin biz yeni bir həyat quraq!.. Biz öz məhəbbətimizin timasasında türk dünyasının ölməz ənənələrini yaşadaq!.." Krupskaya da deyirdi: "Siz nə danışırsız? Mənim həyat yoldaşım var!.."

ARVAD. Gör gözüne nələr görünür e!..

KİŞİ. Mən redaksiyalara gedib bu ülvü məhəbbət haqqında poemamı bütün ictimaiyyətə bəyan edəcəyəm!

DOST (həyəcanlı). Yox, lazım deyil!

KİŞİ. Necə lazım deyil? Mən sizin məhəbbət dastanınızı yazmaya bilərəmmi? Bu əsərin adı "Volodya və Nadya dastanı" olacaq! Qoy hamı Lenin ilə Krupskayanın, bax, buradakı bu ülvü məhəbbətindən xəbər tutsun!

DOST (həyəcanlı). Özünə başqa bir əyləncə tap!

KİŞİ. Yox! Bu mümkün deyil!

ARVAD. Əşşi, qoyun yazsın, başı qarışsın də...

DOST. Yox! Yox!

KİŞİ. Əziz Lenin! Vladimir İliç! Başa düşün, mən o poemanı yazmaya bilmərəm!

DOST. Axı nə üçün?

KİŞİ. Çünki mən o poemaya görə qonorar alacağam! Sonra da o qonorarı verib (Əli ilə tavanı göstərir.) evimizə lyustur alacam!

Pauza

DOST (tavana baxır). Sən... sən istirahət elə... O lyusturu mən alaram!

KİŞİ. Mən billur lyustur alacam!

DOST. Əvət!.. Əvət!.. Mən məhəbbətə nankor ola bilmərəm!

ARVAD. Nə?

DOST. Heç!.. Heç!..

KİŞİ. İmportı!

DOST. Əvət!.. Əvət!..

ARVAD. A-a-a!.. Siz nə əziyyət çəkirsiz?

DOST. Biz dostuq! Xahiş edirəm bu hədiyyəni məndən qəbul edəsiniz!

ARVAD. Siz necə də dostunuzun qayğısına qalırsız! Onun istirahəti naminə belə bir hədiyyə edirsiniz!.. Çox sağ olun!..

DOST. Bir şey deyil! Mən getdim lyustur almağa! (Səhnədən çıxır.)

Kişi yenə diqqətlə güzgüyə baxır.  
 ARVAD. Bizim də evimizdə lyustur yanarmış! (Kişiyə baxıb oğlunu çağırır.)  
 Papanın üzünü sabunlu qaldı axı!  
 OĞUL (əlində üzqırخان səhnəyə daxil olur). Getdi o nasionalist?  
 ARVAD. O nasionalist deyil, əsil dostdu! Gəl papanın üzünü qırx qurtar!  
 Oğul Kişinin üzünü qırmağa başlayır.  
 O getdi bizə billur listur alsın!  
 OĞUL. Nə?  
 KİŞİ (qışqırır). Kəsdin üzümü!.. Qan gəlir!..  
 ARVAD (qışqırır). Ay qız, tez yod gətir!  
 KİŞİ. Millətin də başını belə qırırırsız?!

İşıq sönr.

### DOQQUZUNCU ŞƏKİL

Səhnə tamam qaranlıq içindədi.  
 Kimsə o qaranlıqda əl fənərinin zəif işığını döşəməyə, divarlara, ev əşyalarına sala-sala səhnədə var-gəl eləyir, amma bunun kim olduğunu müəyyən etmək mümkün deyil.  
 Barmaqlarının ucunda ehtiyatla addımlayır. Dayanıb qulaq asır.  
 Xorultu səsi gəlir.  
 Yenə barmaqlarının ucunda ehtiyatla addımlayır. Dayanıb əliylə nəşə axtarır və deyəsən axtardığını tapır.  
 Səhnənin ortasında arxası tamaşaçılara tərəf oturub yerini rahatlayır və fənərin işığında qəzet oxumağa başlayır.  
 Onun arxası tamaşaçılara tərəf olduğu üçün, sifəti görünmür.

İşıq sönr.

### ONUNCU ŞƏKİL

Kişinin evi. Günorta. K i ş i, A r v a d, L i d e r,  
 X a n ı m.  
 Kişi cidd-cəhdlə kağız-kuğuzdan nəşə düzəldir.  
 LİDER. Hə, necəsən, əziz dost?  
 XANIM. Vallah, siyasi fəaliyyətimiz o qədər ki, güclə vaxt tapıb gəldik sizi yoluxmağa.  
 ARVAD. Çox sağ olun!..  
 LİDER. Eybi yox, pis günün ömrü az olar. Nə var, nə yox?  
 KİŞİ (kağız-kuğuzla məşgul ola-ola). Yaxşıyam!..  
 LİDER. Görürəm... Yaxşı dəyirsən gözümə!..  
 XANIM. Elədi!..  
 KİŞİ. Amma...  
 LİDER. Nə amma?  
 KİŞİ. Hər gecə yuxuda siçanları görürəm...  
 LİDER. Siçanları?

KİŞİ (əvvəlki kimi kağız-kuğuzla məşğul ola-ola). Hə...

LİDER. Necə görürsən?

KİŞİ. Görürəm ki, bizim evin siçanları ilə qonşunun siçanları komanda düzəldib bir-birləri ilə futbol oynayırlar...

ARVAD (köks ötürərək). Eh!.. Həkim belə hallar üçün dərman verib, indi içərsən, elə yuxular görməzsən... (Qalxıb üstündə xeyli dərman yığılmış mizə yaxınlaşır və dərmanların arasından iki həb seçib su ilə gətirir.) Ala!.. İç!..

KİŞİ (başını kağız-kuğuzdan qaldırır). Olmaz sabah içim?

ARVAD. Niyə sabah?

KİŞİ. Bu gecə final oynayacaqlar!

Pauza.

XANIM (söhbəti dəyişmək üçün, tavandan asılmış çilçırağı göstərir). Nə gözəl çilçırağınız var!..

ARVAD. Hə...

LİDER. Oğlunuz görükmür... Yenə "Kapital"ı oxuyur?

ARVAD. Vaxt tapanda, oxuyur. Evin bütün işləri onun boynundadı! Maşallah! (Köksünü ötürür.) Eh!.. Hər şey yaxşıdır... Elə bil həyat bizimçün təzədən başlayır... Bircə... (Kişini göstərir.) Bircə bunun dərdi!..

KİŞİ. Artıq iyirmi yeddi dəvətnamə hazırdı!

LİDER. Neynirsən e bu dəvətnamələri?

KİŞİ (təəccüblə). Necə neynirsən?

LİDER. Hə də, neynirsən? (Gülümsəyir.) Səhərdən yazırsan, yapışdırırsan...

KİŞİ. Toy eləyəcəyəm!

LİDER. Toy?

KİŞİ. Bəli!

Arvad dərindən köksünü ötürür.

LİDER. Allah xeyir versin!.. Soruşmaq ayıb olmasın, kimin toyudu?

KİŞİ. Mənim!

ARVAD. Nə?

LİDER. Əziz dost, sən arvadın, uşaqların...

ARVAD (ayağa qalxır). Of-f-f!.. Belə də dərd olar?..

XANIM (ayağa qalxır). Eybi yox... Keçər... Qoy kişilər özləri oturub söhbət etsinlər... Gedək o biri otağa, biz də öz söhbətimizi eləyək. Mən də heç olmasa beş dəqiqə siyasi mübarizəmizdən ayrılımlı..

Xanımla Arvad səhnədən çıxır.

LİDER. Hə, ürəyivə təzə arvad düşüm, ey zalım?!

KİŞİ. Yox, mən arvad almıram?

LİDER. Arvad almırsan?

KİŞİ. Xeyir!

Pauza.

LİDER. Kiçik toy eləyirsən?

KİŞİ. Xeyir!

LİDER. Bəs nə eləyirsən?

KİŞİ. Mən partiya alıram!

LİDER. Nə?

KİŞİ. MMDKGAP!

LİDER. Başa düşmədim...

KİŞİ. Milliyyətçi Maarifçi Demokratik Konservator Gələcək Azərbaycan Partiyası! Mən iki yüz əlli dəvətnamə düzəldib (Həzz ala-ala səhərdən bəri düzəltdiyi

alabəzək dövətnamələrdən birini götürüb baxır.) hörmətli adamlara paylayacağam. Hamı elə biləcək ki, mənim toyumdu! Ancaq qonaqlar gələndən sonra, mən bəyan eləyəcəyəm ki, qadınla yox, Milliyyətçi Maarifçi Demokratik Konservator Gələcək Azərbaycan Partiyası ilə evlənirəm!

Pauza.

Bəli! Bizim bu sahədə təcrübəmiz var! Bəs sənin ad günündə partiya yaratmadıq? Bu, siyasət aləmində yeni bir kəşfdir! Mən jurnalistləri də bura dəvət eləyəcəyəm! Sənin partiyanın təcrübəsini onlara nümunə göstərəcəyəm! Qoy bu kəşfi dünyaya yaysınlar! Bütün qonaqları başa salacağam! Onlar da məni Milliyyətçi Maarifçi Demokratik Konservator Gələcək Azərbaycan Partiyası ilə evləndirəcəklər!

Pauza.

LİDER (yavaş-yavaş artan bir həyəcanla). Bura bax, bu çox bekara bir fikirdi! Bunu başından çıxart! Jurnalistlər bu saat sensasiya axtarır.

KİŞİ. Çox gözəl! Niyə başımdan çıxarım? (Dövətnaməni ona göstərir.) Görmürsən necə gözəldi?

LİDER. Mən sənə gözəl şəkilli kitablar alaram, oturub baxarsan...

KİŞİ. Yox! Mən MMDKGAP-la evlənirəm!

LİDER. Bura bax, yoxsa bizim partiyanın rəqibləri gəlib səni başdan çıxarıblar, hə? Düzünü de?

KİŞİ. Xeyir! (hirsələnir.) Məni kim başdan çıxara bilər?

LİDER (tələsik). Heç kim! Sən... sən bu barədə heç kimə bir söz-zad deməmişən ki?

KİŞİ. Mən xəbərçiyəm bəyəm?

LİDER. O mənada demirəm... Yəni toyuva hələ qonaq çağırمامısan?

KİŞİ. Hələ yox. Darıxma! Mən MMDKGAP-la evləndəndən sonra, sənənlə müttəfiq olacağam! Seçgilərə bir yerdə gedəcəyik! (Ayağa qalxıb qışqırır.) Qələbə bizimdir!

LİDER. Yavaş! Yavaş! Belə şeylərlə zarafat eləmək olmaz!..

KİŞİ. Zarafat nədi, canım? Sən dəli olmusan?

LİDER. Yox...

KİŞİ. Deyirəm axı... Artıq nizamnaməni yazıb qurtarıram. Onu Ədliyyə Nazirliyinə göndərəcəyəm ki, sənənin partiyanın təcrübəsi əsasında qeydə alsınlar! Alacaqlar! Nazir müavini mənim dostumdu! Özüm olacam sədr, oğlum da olacaq Baş katib!

LİDER. O kommunistdi ki!

KİŞİ. Nə olar? Orda Siyasi Büronun üzvüydü, amma burda olacaq Baş Katib! Evimizi də eləyəcəyəm partiyanın qərargahı. Sonra pul toplayacağıq partiyaya! Sonra da partiyanın puluyla buranı əla təmir elətdirəcəyəm!

LİDER. Bura bax...

KİŞİ. Sən narahat olma, dedim. Bay!.. Sənənin partiyanla müttəfiq olacağıq də!.. Qorxma! Hər şey əla olacaq! Buranı da gözəl təmir edəcəyəm!

LİDER (özünü saxlaya bilməyib qışqırır). Səni gərək dəlixanaya apsınlar! Demokratik ölkədə olsaydın, sən indi çoxdan dəlixanadaydın!

ARVAD (səhnə arxasından). Bizimləsiz?

LİDER (tələsik). Xeyir!

KİŞİ. Sənənin həyəcanını başa düşürəm, mənim əziz sinif yoldaşım! Bu sevincdəndi! Sən də mənimlə birlikdə sevinirsən! Artıq iyirmi yeddi dövətnamə hazırıdı! Qalıb iki yüz iyirmi üç dövətnamə! Sabahdan yavaş-yavaş qonaqları dəvət eləməyə başlayacam. Birinci jurnalistləri çağıracam! Darıxma, səni elə indidən dəvət

edirəm! Jurnalistlərin qabağında səni əməlli-başlı tərifləyəcəyəm! Kim öz ad günündə partiya yarada bilər, hə? Bunu heç Stalin də bacarmazdı! Vaxtını təyin eləmişəm! Gələn həftənin çərşənbə axşamı mənim toyumdur! (İki əlini də geniş açaraq otağı göstərir.) Sonra da buranı əla təmir edəcəyəm!

Pauza.

Əla təmir!..

Pauza.

LİDER. Bura bax...

KİŞİ. Dedim ki, səni tərifləyəcəyəm də! Səni hamıya nümunə göstərəcəyəm! Qoy görsünlər ki, Azərbaycanda necə əjdahalar var! Sonra da buranı təmir elətdirəcəyəm!

LİDER. Yox... Qulaq as, buranı... buranı mən təmir elətdirərəm... Bizim partiyanın vəsaitinə... Beynəlxalq simpozium keçirmək istəyirdik... Sən bu toy məsələsini burax getsin...

KİŞİ. Hə?

LİDER. Hə...

KİŞİ. Nə vaxt?

LİDER. Nə nə vaxt?

KİŞİ. Təmir?

LİDER. Gələn ay...

KİŞİ. Yox!.. Mənimçün subay qalmaq çox çətindi! Mən evlənirəm! Mən öz partiyamı alıram!

LİDER. Yaxşı, gələn həftə...

KİŞİ. Yox! Mən subaylığa dözə bilmirəm!

LİDER. Yaxşı, yaxşı... Sabah başlayıram...

KİŞİ. Hə?

LİDER. Hə...

Pauza.

Hə, sabah başlayıram...

KİŞİ. Onda mən gedim nizamnamənin əvəzinə roman yazım...

LİDER. Hə, get roman yaz! Ancaq təcrübədən-zaddan yazma! Toydu, ad günündü, belə şeylərdən yazma! İndi millətin ağır günüdür! Yeməyə bir şey tapmır! Sən millətin dərdindən yaz! Başa düşdün? Millət dərdindən!

KİŞİ. Mən sənət əsəri yaratmağa gedirəm! (Coşğun.) Yox, mən getmirəm! İlham pərisi məni öz qanadlarında aparır! (Qollarını geniş açıb, guya ki, uçur, səhnədən çıxır.)

İşıq sönmür.

## ON BİRİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. Günorta. K i ş i, A r v a d, O ğ u l, Q ı z,  
f ə h l ə l ə r.

Üç-dörd fəhlədən kimi evin divarını rəngləyir, kimi harasa mala çəkir, qarıya cəftə vurur, pəncərənin taxtasını qaşır və s., bir sözlə evdə şıdırğı təmir işləri gedir.

Kişi pəncərədən birinin qarşısında oturub və eşiyə baxır. Arvad böyük bir həvəs və cidd-cəhd ilə fəhlələrin işinə rəhbərlik edir, Qız da böyük ruh yüksəkliyi və

maraqla ora-bura baxır.

ARVAD. Bax, buranı görürsüz, göy rəngə rəngləyin, ancaq tamam göy olmasın...

I FƏHLƏ. Göy rəngləyim, ancaq göy olmasın?

ARVAD. Hə...

I FƏHLƏ. Onu necə eləyim?

ARVAD. Bax, bu göy...

I FƏHLƏ. Hə...

ARVAD. İndi üstündən sarı vur...

I FƏHLƏ (fırça ilə rəngi sürtür). Ala...

ARVAD (sevinclə). Gördün! Bax, belə! İyirmi ildi mən gecə yuxuda da bu rəngləri görürəm!..

QIZ (gəlib baxır). Oy, nə gözəldi! Qoy Suzikə zəng eləyim deyim! (Həyəcanla qaçıb səhnədən çıxır.)

ARVAD. Bax, burda mütləq ağ bir xətt keçməlidir!..

Maşın səsi gəlir, sonra Oğul əlində zənbil səhnəyə daxil olur.

OĞUL. Salam, yoldaş fəhlələr!

II FƏHLƏ (o biri fəhləyə). Bu nə deyir, alə?

OĞUL (yumuruğunu yuxarı qaldırır). Biz qalib gələcəyik!

II FƏHLƏ. Nə qalib, alə? Bizim obedimizi verin də!..

ARVAD. Darıxmayın! Əvvəlcə iş, sonra yemək!

OĞUL. Roza Lüksemburq deyib ki, əmək insanın yaraşığıdır!

II FƏHLƏ. Nə?

QIZ (səhnəyə daxil olur.) Suzik deyir ki, sarının üstündən də bir az yaşıl vurmaq lazımdı!

ARVAD (Qıza fikir vermədən Oğulun gətirdiyi zənbili aça-aça Kişiyə yaxınlaşır). Bax, oğlumuzu görürsən?! Maşallah! Gör sənün üçün necə gözəl konservlər alıb?!

QIZ. Mən də yeyəcəyəm!

ARVAD. Bax, qaz ciyərinin paşeti...

QIZ. Suzik onu xoşlamır!

ARVAD. Bu da badımcan kürüsü...

KİŞİ (ruh yüksəkliyi ilə). Qoy bir mən sağalım!

ARVAD. Allah qoysa! Allah qoysa!

KİŞİ. Onda bir dənə böyük konservatoriya tikdirəcəyəm!

ARVAD. Nə?

KİŞİ. Konservatoriya!

ARVAD. Konservatoriyanı neynirsən?

KİŞİ. Konservləri saxlamağa yerimiz olsun!

Pauza.

II FƏHLƏ. Ay bacı, obedin vaxtı çoxdan keçib e!..

İşıq söndür.

## ON İKİNCİ ŞƏKİL.

Bağça. Günorta. L i d e r, X a n ı m, Q o n ş u.

QONŞU. Təbrik edirəm sizi!.. Təbrik edirəm!..

XANIM. Nə olub? Ağlı başına gəlib?

QONŞU. Yox, əşşi! O yazığın başı elə xarab olmayıb ki, təzədən düzəlsin! Əslinə baxsan... Vallah, heç əvvəldən də onun başında bir şey yox idi! Bu yazı-pozu adamları bir az belə də... (Əlini başının üstündə yelləyir.) Bir-təhər olurlar!.. (Liderə.) Sizi təbrik edirəm, sizi!..

LİDER. Məni?

QONŞU. Bəli, sizi! Millətin böyük siyasi xadimini!

LİDER (təvazökarlıqla). Mən xalqım üçün çalışıram...

QONŞU. Bilirəm! Bəs necə? Təbrik edirəm!

XANIM (səbirsiz). Axı nə münasibətlə?

QONŞU. Necə nə münasibətlə? (Liderə.) Sizə Aqrar Siyasət Üzrə nazir vəzifəsi təklif ediblər. Ancaq siz o boyda vəzifədən imtina etmişiniz!

Pauza.

LİDER. Pay atonan! (Ətrafa baxır.) Deyəsən yerin də qulağı var e!..

QONŞU. A kişi! Bu məmləkətdə belə işlərdə, bax, bunun da... (Cibində qurdalanır, dollar çıxarıb, təzədən tez cibinə basır.) bunun yox... bax, bunun... (Axır ki, cibindən kibrit qutusu çıxarır və bir kibrit çöpünü götürüb göstərir.) bunun da qulaqları var! Siz nəyi qoyub, nəyi axtarırsız?! Əhsən sizə! O boyda vəzifədən imtina etmək!

LİDER (şəstlə). Məni vəzifə maraqlandırır!..

XANIM. Bizim partiyayı müstəqil Azərbaycan Respublikasının taleyi maraqlandırır!..

QONŞU. Əhsən! Bərəkallah!

LİDER (get-gedə daha da qızışaraq). Mən vəzifə düşgünü deyiləm! Respublikamızın vətəndaşları bunu yaxşı bilirlər! Buna görə də başqa siyasi partiyalar dağılır, parçalanır! Ancaq bizim partiyaya gütləvi axın var!

Pauza.

XANIM (diqqətlə Qonşuya baxır və cibindən bir dəftərçə çıxarır). Gəlin sizi də bizim partiyaya üzv yazım!

QONŞU. Məni?

XANIM. Bəli! Bizim partiya sizə etimad göstərir!

QONŞU. Yox, yox!.. Mən yox!..

XANIM. Sizin işləriniz yaxşı gedər!

QONŞU. Yox, bacı, yox... O SSRİ-nin Kommunist Partiyası idi, olurdun üzvü, işin də gedirdi yağ kimi! İndi demokratiyadı, bir partiyanın üzvü olacaqsan, o birilər taxtabiti kimi darıxacaqqlar canuva! Hara getdi, nə elədi, nə qazandı, necə qazandı? Bir dəli quyuya bir daş atacaq, bizim qəzetlər də ki, o daşı göydə axtarır, sonra gəl o daşı çıxar quyudan, görüm, necə çıxarırsan?! Yox, başuva dönüm, mənə bitərəf olmaq əl verir! Qoy düşsünlər bir-birlərinin canına, mənimki odu ki, işim getsin!..

LİDER. Ay-ay-ay!.. Mən sizi belə prinsipsiz bilməzdim!..

QONŞU. Necə? Mənəm prinsipsiz? (Kənara.) Alə, bir də gördün çərxi-fələk dəyişdi, bu da oldu böyüklərimizdən biri!.. (Liderə.) Kolbasa, sosiska da aqrar siyasətə baxır də? Hə?

LİDER. Əlbəttə!

QONŞU. Mən axı bu işlərlə məşqulam də, bu kolbasadı, sosiskadı, kapçonnu ətdi-zaddı də, belə-belə işlərlə də...

LİDER. Ümid edirəm ki, dövlətimizə vergiləri vaxtında verirsiniz!

QONŞU. Nə? Vergi?

Pauza.



Bir dəqiqə yaxın gəl... (Yavaşdan.) Nə vergi? Mən onsuz da sizin partiyanın üzvüyəm, ancaq gizli üzvü!..

XANIM. Yəni təəssübkeşi?

QONŞU. Yox e, nə təəssübkeş? Əməlli-başlı gizli üzvü! Özü də sizin partiyanın hesabına on milyon manat pul keçirirəm!

LİDER. On milyon manat?

QONŞU. Bəli! Ancaq tamam gizlin!

LİDER. Ba-a-a! Bu nə sözdü?! Bir daş altıda, bir daş üstə! Sizin bizim partiyanın üzvü olduğunuzu məndən başqa bir köpək oğlu bilməyəcək!

XANIM (tələsik). Bir də məndən başqa!

LİDER. Mənim məslək dostum! (Onu qucaqlayır.) Əqidə yolodaşım! Biz səninlə əl-ələ verib müstəqil respublikamızı gözəl gələcəyə aparacağıq! (Bir də qucaqlaşırırlar.) Biz səninlə o gözəl gələcəyin qurucuları olacağıq!

QONŞU. Hə, hələlik sən tək! Mən də sonra da... Belə... Hə?

LİDER. Niyə? Siz vətəni sevmirsiniz?

QONŞU. Mən?

LİDER. Bəli, siz!

QONŞU. A-a-a!.. Mən sizdən inciyərəm a-a-a!.. Bu nə sualdı belə?

LİDER (daha artıq bir ehtirasla). Cavab verin! Siz vətəni sevirsiniz?

QONŞU. Əlbəttə!

LİDER. Siz vətən uğrunda ölməyə hazırsız?

QONŞU (bir az qorxmuş). Necə bəyəm? (Hürkmüş nəzərlərlə gah Liderə, gah da Xanıma baxa-baxa kənara.) Alə, bunlardan nə desən çıxar e!..

LİDER. Hazırsız vətən uğrunda ölməyə?

Pauza.

Hə?

XANIM. Cavab verin də!

QONŞU. Onda... Onda bəs vətəni kim sevər?

Pauza.

Mən getdim! (Sivişib səhnədən çıxır.)

LİDER (onun ardınca). Hara?

XANIM (onun ardınca). Hara?

LİDER. Getdi...

XANIM. Qoy qaçım o antipatriotun yaxasından tutub gətirim bura!

LİDER. Yox...

XANIM. Onda tutub aparım Patriot Qadınlar Cəmiyyətinə! Orda onu yerə yığıb...

LİDER. Lazım deyil... İndi mən bu cür adamlarla neyləyim? Bu cür adamlarla bu bədbəxt milləti necə ağ günlərə çıxarım? Məmləkətin düşdüyü bu bərbad vəziyyəti necə aradan götürürəm? Xalqın mənə olan böyük inamını təkbaşına necə doğruldum? Bir tərəfdən Amerika, bir tərəfdən o boyda Rusiya, bir tərəfdən İran, bir tərəfdən də bu cürə bizimkilər! Dəli şeytan deyir, öz partiyamı iqtidarın partiyası ilə birləşdirim!

XANIM. Hə?

LİDER (qətiyyətlə). Yox! Bir də yox! Mən öz siyasi prinsiplərimdən dönə bilmərəm!

XANIM. Bəli! Biz öz siyasi prinsiplərimizdən dönə bilmərik! (Yavaşdan.) Görəsən on milyonu keçirəcək?

Lider çiyinlərini çəkir, yəni ki, nə bilim?



İşıq sönür.

## ON ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Kişinin evi. Axşamçağı. K i ş i, A r v a d, O ğ u l, Q ı z,

D o s t, P r o f e s s o r.

Kişi bir küncdə oturub mizin üstündəki bir qalaq plastilindən nəsə düzəldir. Arvad əlində əski, həvəs və şövq ilə təmirdən təzəcə çıxmış evin ora-burasını təmizləyir. Qız atasının nə ilə məşqul olduğuna baxır.

QIZ. Papa, sən nə eləyirsən e?

KİŞİ. Sus-s-s!..

QIZ. Niyə susum e? Suzik deyir ki, sənə çoxlu suallar vermək lazımdı!

KİŞİ. Sus-s-s!.. Mən kəşf edirəm!

ARVAD. Mane olma!.. Vallah, hərdən elə bilirəm ki, yuxudayam... Buralar yuxuda təmir olunub... O lüstürü yuxuda gətirib bura taxıblar... Maşınımız yuxuda işləyir... Qorxuram ki, birdən yuxudan ayılam...

Pauza.

İraq olsun!

OĞUL (Karl Marksın məşhur əsərini oxuya-oxuya səhnəyə daxil olur).

Dahidir, dahi!

Kişi boylanıb kitabın səhifəsinə baxmaq istəyir. Oğul özünü kənara çəkir ki, atası kitabın səhifəsini görməsin.

KİŞİ. Doqquz? Doqquz...

ARVAD. Nə doqquz?

KİŞİ (plastilini gəstərərək). Doqquzunu düzəldəcəyəm...

OĞUL (ruh yüksəkliyi ilə). Biz yenə qayıdacağıq!

QIZ. Suzik deyir ki, kommunistlərdən day bir şey çıxmayacaq!

OĞUL (hirsələ). Suzik savadsızdır!

QIZ (dəhşət içində). Nə? Suzik savadsızdı?! Eşitdiz bu nə dedi? Suzik... Suzik "Lenin oktyabrda" kinosunu əzbər bilir!

ARVAD. Yaxşı!..

Qapının zəngi çalınır. Arvad gedib qapını açmaq istəyir.

OĞUL. Yox, sən zəhmət çəkmə, anacan! Mən açaram! (Səhnədən çıxır.)

ARVAD (mütəəssir). Vallah, doğrudan elə bil yuxudu...

KİŞİ (mənalı-mənalı başını tərpedir və guya ki, birdən-birə maşın sürür). Babap!.. Bab!..

Dost, ardiyca da Oğul səhnəyə daxil olur. Dost saqqalını qırxdırır.

DOST. İyi axşamlar!

ARVAD. Xoş gəlmisiz!

DOST. Nasıldır bizim sayın dostumuz?

KİŞİ (diqqətlə ona baxaraq təəccüblə). Vladimir İliç...

DOST (ona yaxınlaşaraq). Yavrucuğım, bəs görmürsən ki, daha saqqal yoxdu? Şimdi anladınmı ki, mən Lenin deyiləm?

KİŞİ (onun dediklərinin fərqi nə varmadan). Ah, Vladimir İliç, siz nə üçün saqqalınızı qırxdınız?

Dost addımladıqca Arvad əlindəki əsgilə parketdə onun ayaq izlərini silir.

DOST. Yox, Mən Vladimir İliç deyiləm! Saqqalımı ona görə qırxdırdım ki, sən dərk edəsən ki, mən Lenin deyiləm!

QIZ. Siz necə də gözəl dostsunuz! Atama görə saqqalınızı qırxdırmıyız! Bu saat... bu saat zəng eləyib Suzikə deyəcəyəm! (Səhnədən çıxır.)

KİŞİ (pərişan). Siz nə üçün belə etdiniz? Axı bütün dünyanın proletariati sizi saqqalsız təsəvvür etmir!..

DOST. Allah, allah!..

OĞUL. Sən narahat olma, ata, dünya proletariati artıq ayılıb!

DOST. Kəndinə gəl, yavrucuğım!.. Kəndinə gəl!.. Mən Lenin deyiləm! Lenin öləndə də saqqalı var idi. Görürsən, mənim saqqalım yoxdu! Biz səninlə bir sokakın cocuqlarıyız!..

Pauza.

KİŞİ. Nadejda Konstantinovnanın bu işdən xəbəri varmı?

DOST (boğazını artlayaraq o saat tavana baxır). Əhə-əhə... Gözəl çilçıraqdı ha!..

KİŞİ. Hə... Yaxşı...

DOST (plastilini göstərərək Arvada). Bu nə yapır belə?

ARVAD. Heykəl düzəldir...

DOST. Nasıl?

ARVAD. Hə? Başa düşmədim...

DOST. Soruşuram ki, heykəl düzəldir?

ARVAD. Bəli... Bu gün bütün günortanı bu işlə məşqul olub...

Kişi yenə boylanıb Oğulun oxuduğu kitabın səhifəsinə baxmaq istəyir. Oğul özünü kənara çəkir ki, kitabın səhifəsi görünməsin.

KİŞİ. Doqquz... Doqquzuncu... heykəl...

DOST. Kac heykəl?

KİŞİ. Doqquz!

ARVAD. Bayaq da doqquz idi, bəs çoxalmır?

KİŞİ. Kişinin sözü bir olar!

DOST. Deməli heykəlciklər yapırısan, mənim zavallı yavrucuğım?

KİŞİ. Bəli! Mən böyük kəşf eləmişəm!.. Bu kəşf mənə ilham verir!.. Mənim böyük yaradıcılıq planlarım var, Valodya! Mən heykəltəraşlıq sənətində yeni söz demək fikrindəyəm!.. Mən öz sənətimlə xalqımın şöhrətini bütün dünyaya yayacağam, Valodya! Hayıf, hayıf Marya Aleksandrovna, sənin əziz anan, bizim bu yaradıcılıq təntənəmizi görmədi! O məni də səninqədər sevirdi, Valodya, mən bunu heç vaxt yadımdan çıxarmaram! İndi mən on dənə... (Oğula tərəf baxır.) yox, doqquz dənə heykəl üzərində işləyirəm, onları dalbadal ucaldacağam!..

DOST. Eh, zavallı arkadaşım, heykəllərin dağıldığı bir zamanədə sən heykəlmi yapırısan?.. Neredə indi o uca heykəllər? Neredə Stalinin heykəlləri? Leninin heykəlləri? Neredə Kirovun heykəli? Əli uzanmışdı Bakının üzərinə! (Göstərir.) Neredə? Söküldü!.. Dağıldı!.. Hər şey tar-mar oldu!..

OĞUL. Aha! Siz də sovet dövrünün həsrətini çəkirsiz!

DOST. Xeyir! Xeyir! Mənim türkçülük əqidəm dönməzdir! Bakının üzərinə gərək babamız Atillanın, annəmiz Tömrinin əlləri uzana! Fəqət bunlar hələ yapılmamış...

KİŞİ. Elə məsələ də bundadı də, Vladimir İliç! (Ayağa qalxıb həm qabaqdan, həm də arxadan diqqətlə Dostun başına baxır.) Bude, sizin başınız!.. Mən dünya heykəltəraşları arasında ilk dəfə belə bir kəşf eləmişəm! Daha heç kim heykəlləri dağıtmayacaq!

ARVAD. Allah eləsin!

DOST. Fəqət bu nasıl olacaq, zavallı yavrucuğım? İnsanlar bir-birini qırırkən,

inqilablar yapırkən, hökmdarlar bir-birini əvəz edirkən, sən, zavallı arkadaşım, buna nasıl nail olacaqsan?

ARVAD (yavaşdan). Mən bunun sözlərindən heç nə başa düşmürəm!..

KİŞİ. Bax, Valodya! Mən heykəllərin bədənini düzəldirəm. Boynuna da vint qoyuram!

DOST. Vint?

KİŞİ. Əvət! Vint qoyuram ki, heykəlin başını vintlə burub bədəninə pərçim edəsən! Misal üçün, sənin başını! Sonra haçan lazım oldu, bu başı çıxar, başqa birisinin başını bur, pərçim elə ora!

Pauza. Qapının zəngi çalınır.

ARVAD. Bu saat!

OĞUL. Sən əziyyət çəkmə!.. (Səhnədən çıxır.)

PROFESSOR (səhnə arxasından). Yallah!.. Yallah!.. Bu nə əhvalatdı belə? Bu nə xəbərdi belə? Eşitmişəm, əl-əlbət, eşitmişəm!..

Əlində həmin yekə və köhnə portfel tutmuş Professor, ardınca da Oğul səhnəyə daxil olurlar. Arvad qonağın ayağına baxır.

ARVAD. Xoş gəlmisiz... Ayaqqabılarınızı...

PROFESSOR. Tər-təmiz silmişəm! Allah-tala buyurub ki, təmizlik birincidi!.. Əl-əlbət, belədir! (Diqqətlə evin o tərəf-bu tərəfinə baxır, təzə rəng iyini burnuna çəkir.) Deyəsən allah qoysa toya hazırlayırsınız?

ARVAD. Yox, təmir eləmişik!..

PROFESSOR. Allah mübarək eləsin!

ARVAD. Çox sağ olun!

PROFESSOR (Kişiyə tərəf işarə edir). Nə olub? Deyirlər ki, mənim keçmiş sevimli tələbəm bir az... o söz... (Əlini öz başının üstünə qaldırıb yelləyir.) Hə?

DOST. Maləsəf!..

QIZ (səhnəyə daxil olaraq). Suzik deyir ki... (Professoru görüb sözünü yarımqıq kəsir.) Salam.

PROFESSOR. Əleykümə-əs-salam! (Kişiyə.) Sən bu qızı nə vaxt Suzikə ərə verəcəksən?

KİŞİ. Həmişə!..

Pauza.

PROFESSOR. Aha! Aha! Heç darıxmayın! Hər şey allah-talanın əlindədi! Qoy əvvəlcə özüm bir yoxlayım bunu. (Kişiyə.) Bir mənə bax görüm...

KİŞİ (ona baxaraq ağızını geniş açıb dilini çıxarır). A-a-a!..

PROFESSOR (ətrafa). Elə bilir ki, həkiməm...

DOST. Pəki!..

PROFESSOR. Heç nə olmaz... Hər şey o uca tanrımızın əlindədi! Əl-əlbət belədir! Qoy bir bunun məntiqini yoxlayım... (Kişiyə.) Mənim beş dənə armudum var. Bundan da... (Oğulu göstərir.), yox, bundan da (Dostu göstərir.) beş dənə armud aldım. İndi məndə neçə dənə armud oldu?

Pauza.

Hə?

Qız gizləncə barmaqları ilə göstərib atasına kömək eləmək istəyir.

PROFESSOR (Qıza). Yox, şparqalka olmaz! Hə, beş armud məndə var idi, beş armud da bundan aldım, ikisi bir yerdə neçə armud elədi?

Pauza.

Hə?

KİŞİ. Biz məktəbdə alma keçmişik!

ARVAD (dərindən köksünü ötürür). Ah!..  
 PROFESSOR. Falçı Ağabacı!  
 ARVAD. Nə?  
 PROFESSOR. Ancaq Falçı Ağabacı!  
 ARVAD. O kimdi elə, professor?  
 PROFESSOR (təəccüblə). Eşitməmisiz?  
 ARVAD. Xeyir...  
 PROFESSOR. Doğru deyirsiniz? (Dosta). Siz də eşitməmisiz?  
 DOST. Maləsəf, şimdi xatırlamaqda çətinlik çəkirəm... Zaten...  
 PROFESSOR (Oğula). Siz də?  
 OĞUL. Biz falçılara inanmırıq! (Hırs ilə səhnədən çıxır.)  
 PROFESSOR. Necə? Bu nə danışıq?  
 ARVAD. Yox, professor, elə-belə deyir...  
 DOST. Əvət...  
 QIZ. Bu saat Suzikə zəng eləyim, öyrənəm ki, Falçı Ağabacı kimdi?  
 PROFESSOR. Ehtiyac yoxdu! Ekstrasens Falçı Ağabacı allah-talanın əta etdiyi böyük bir verginin sahibidi! Bütün dərdlərin dərmanı ondadı! Falçı Ağabacı böyük yaradımımızın yer üzündəki elçisi kimi bir möcüzədi! Onun ilahi varlığı insanlara şəfa gətirir. Əl-əlbət belədir! (Kişini göstərir.) Bunun da dərдинə əlac eləsə, Falçı Ağabacı eləyəcək! Falçı Ağabacı!  
 ARVAD. Falçı Ağabacı?  
 PROFESSOR. Falçı Ağabacı!  
 DOST. Əvət!..

İşıq söndür.

#### ON DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Səhnə tamam qaranlıqdır.  
 Yenə kimsə o qaranlıqda ora-bura əlindəki fənərin zəif işığını sala-sala səhnə boyu var-gəl edir və biz yenə də bu adamın kim olduğunu müəyyən edə bilmirik.  
 Haranısa açır --deyəsən soyuducudu -- və səhnədə bir parça işıq görünür, sonra oradan nə isə götürüb -- içirmi? yeyirmi? -- təzədən əl fənərinin zəif işığında var-gəl edir.  
 Hər tərəf sakitlik içindədi.  
 Yenə də qaranlıqda arxası tamaşaçılara tərəf əyləşir və fənərin o zəif işığında qəzet oxumağa başlayır.

İşıq söndür.

#### ON BEŞİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. Günorta. K i ş i, A r v a d, O ğ u l, Q ı z,  
 Q o n ş u, L i d e r, X a n ı m, D o s t, P r o f e s s o r,  
 E k s t r a s e n s F a l ç ı A ğ a b a c ı.  
 Arvad, əlində əsgə, Oğul, əlində "Kapital", Qız, Qonşu, Lider, Xanım, Dost səhnə boyu gəzişirlər, oturlar, dururlar, ordan-burdan danışırlar və ilk baxışda hər

şey həmişəki kimidi, amma bununla bərabər, səhnədə bir gərginlik hiss olunur, çünki hamı Ekstrasens Falçı Ağabacını gözləyir.

ARVAD (yavaşdan Oğula). Görəsən Falçı Ağabacı gələndə çəkmələrini siləcək?

OĞUL (gözlərini kitabdan ayıraraq bir-neçə an anasına baxır). Anacan! Mən bu kitabı qurtarandan sonra, verəcəyəm sənə. Sən mütləq "Kapital"ı oxumalısan!

ARVAD (heyvətlə). Mən?

OĞUL. Bilirsən necə kitabdı? Elə bil bəşəriyyət üçün ana laylasıdı! (Dediyi bu gözəl sözlər özünün də xoşuna gəlir və tez cibindən dəftərçə-qələm çıxarır.) Qoy bu sözləri yazım! Sabah Siyasi Büronun iclasında deyəcəyəm!

XANIM. Vallah, bu hadisə bizə elə təsir edib ki, az qalır siyasi mübarizəmiz də zəifləsin...

LİDER (tələsik). Yox, yox! Bizim partiyanın siyasi mübarizəsinə heç nə təsir edə bilməz!.. Ruh düşgünlüyünə yol vermək olmaz!

XANIM. Əlbəttə! Mən elə-belə dedim...

DOST. Əvət!

LİDER (tualetin qapısına tərəf işarə edir). O mütləq sağalmalıdır! O sağalıb bizim siyasi mübarizəmizə qoşulmalıdır! O müstəqil respublikamızın gələcək rifahı naminə bizim mücadilə qarşılarımız olmalıdır!

OĞUL (gözlərini kitabdan ayıraraq). Onda mən sizə qarşı mübarizə aparacağam!

XANIM (qızğın). Biz özümüz kommunizmə qarşı mübarizə apararaq onu məğlub etdik!

DOST. Pəki...

OĞUL. Xeyir! Qorbaçov ABŞ-ın şipyonu idi! İndi də bizim aramızda opportunistlər var. Ancaq... (Bərkdən.) Kommunizm ideyalarına eşq olsun!

QONŞU (yavaşdan Liderə). Bu hələ kommunistdi?

LİDER (əli yelləyərək). Hə... (Yavaşdan.) Siz on milyonu keçirtidiz bizim partiyaya?

QONŞU (təəccüblə Liderə baxır, elə bil ki, söhbətin nədən getdiyini başa düşmür, sonra bərkdən Oğula). Əhsən! Oğul belə olar e!.. Keçmiş kommunistlər bank açır, biznesmen olur, mollalıq eləyir, ancaq sən dediyindən dönmürsən! (Ətrafa.) Özü də çox savaddıdı! Haçan görürəm, kitab əlindədi! Gəl, bir səni öpüm! (Oğulu qucaqlayıb öpür.)

OĞUL. Çox sağ olun! Mən bu kitabı, sizə də verəcəyəm oxuyasınız!

QONŞU. Nədi bu belə?

OĞUL. "Kapital"!

QONŞU. Alə, sən kitab əvəzinə kapitalın özünü mənə ver də!.. (Gülür.)

OĞUL (qəzəblənir). Yox! Mən yol verə bilmərəm ki, siz Karl Marksa qarşı hörmətsizlik edəsiniz!

QONŞU. Yaxşı... Yaxşı... Söz idi, çıxdı ağızımdan... (Diqqətlə kitaba baxır). Çox qalın döyül?

OĞUL (mülayimləşir). Nə danışırsız? Şer kimi oxunur!

QONŞU. Hə, biz nəsillicə şeri çox sevirik! Mən özüm Həsənqulu Odatəş Türksevərin dəlisiyəm?

OĞUL. O kimdi elə?

QONŞU. O-o-o!.. Çox böyük şairdi! Bizim köhnə mələdə olur!

QIZ. İndi zəng edib Suzikdən soruşaram. (Tələsik səhnədən çıxır.)

QONŞU (kənara.) Bu hələ lütdü də, ona görə kommunistdi. Hə, kapitalı

yoxdu, ona görə "Kapital" oxuyur! Özünə kapital düzəldə bilsə, olacaq demokrat! Özünə kapital düzəldə bilməsə, qarıyan oğlan kimi, ömürlük kommunist qalacaq, boşboğazlıq edəcək!

LİDER (yavaşdan Qonşuya.) Siz mənim sualıma cavab vermədiz!..

QONŞU. Nə sual?

LİDER (daha da yavaşdan). On milyonu deyirəm...

QONŞU (tualetin qapısını göstərərək bərkdən.) Bu neyləyir e, səhərdən orda?

DOST. Bu ekstrasens kac zaman buyuracaq?

ARVAD (Dosta). Nə deyirsiniz?

DOST. Falçı Ağabacını deyirəm. Haçan gələcək?

ARVAD. İndilərdə gəlməli idi. Professor yarım saat bundan qabaq zəng eləmişdi ki, əvvəlcə özü gələcək, sonra Falçı Ağabacı...

Qız yenidən səhnəyə daxil olur.

QIZ. Suzik deyir ki, elə şair yoxdu!

QONŞU. Necə? Özü də yeddi il türmədə yatıb! Zakondadı! Mən Suziki savaddı adam bilirdim!

QIZ. Əlbəttə, savadlıdı!

QONŞU. Onda bəs o boyda şairi niyə tanımır? Bizim köhnə mələdə tum satanlar dp onu tanıyır! (Yenə tualeti göstərir.) Bu niyə çıxır e ordan?!

Qız burnunu çəkib ağlamsınır.

ARVAD. Sənə nə oldu?

QIZ. Suzik deyir ki...

ARVAD. Nə deyir?

QIZ. Deyir ki...

ARVAD. Hə?

QIZ. Suzik deyir ki... Qvatemalada bu xəstəlikdən hamı ölür... (Daha da bərkdən zarıldaır.)

ARVAD. Harada?

QIZ. Qvatemalada...

QONŞU. O da Rusiyadadı?

LİDER (yavaşdan). Gör mən kimlərin əhatəsindəyəm! Bu cür adamlarla respublikanı ağ günə çıxarmaq olar?

ARVAD (həyəcanlı). Ölürlər?

QIZ. Hə... Suzik deyir...

ARVAD. İraq olsun! Ona denə ağzını xeyirliyə açsın!

OĞUL (başını kitabın üstündən qaldıraraq). Burjua ölkələrində zəhmətkeşləri istismar edirlər, ona görə də elə olur!

LİDER (əlini yelləyir, yəni ki, ay-hay...). Bu Professor harda qaldı e?

QONŞU. Yəqin Falçı Ağabacının teloxrenitellərini gözləyirlər. (Yenə tualetin qapısını göstərir). Bəs bu burda neyləyir e bu qədər?

LİDER. Görəsən şarlata deyil ki?

QONŞU. Falçı Ağabacı?

LİDER. Hə.

QONŞU. Siz nə danışırırsız? SSRİ-nin dağılmağını birinci o dedi də! Bütün qəetlər yazır ki, bunu!

LİDER. Xeyir! Bu proqnozu birinci bizim partiya vermişdi!

XANIM. Bunu danmaq olmaz ki!

DOST. Əvət!

QONŞU. Sovet vaxtı bəyəm sizin partiya var idi?

LİDER. Biz... biz o zaman gizli fəaliyyət göstərirdik!  
 OĞUL (başını kitabdan qaldırır). SSRİ yenə bərpa olacaq!  
 Kişi tualetin qapısını açıb səhnəyə daxil olur. Bir-bir diqqətlə bu adamlara baxır.

QONŞU. Deyəsən bizi tanımır...

Pauza.

KİŞİ. Tüfəng hanı?

ARVAD. Nə tüfəng?

KİŞİ. Deməmişdim mənə tüfəng verin?

ARVAD (guya yadına salır). Hə... Darıxma, gətirəcəklər...

XANIM (yavaşdan). Tüfəngi neyləyir?

ARVAD (yavaşdan). Milçəkləri vurmaq istəyir...

DOST. Malifəs!..

KİŞİ. On... on... (Oğlunun əlindəki "Kapital"a tərəf boylanır.) Yox... Doqquz... Doqquzunu vurmaliyam!..

ARVAD. Allaha pənah! Professor deyir ki, Falçı Ağabacı sağaldacaq...

Qapının zəngi çalınır.

(Tələş içində.) Gəldilər! (Qapını açmaq üçün səhnədən çıxır.)

Pauza. Hamı həyəcan və intizar içində Falçı Ağabacını gözləyir. Professor və Arvad səhnəyə daxil olur. Arvad tələsik Professorun parketdəki ayaq izlərini silir.

PROFESSOR (həyəcanla otaqdakılara baxır). Ya allah! Gəlir! Hazırlaşın! Qapıları açıq qoyun! İndi öz məşinində cangüdənləri ilə gələcək!

Pauza. Hamı həyəcan içindədi. Lider Professorun qoluna girərək onu səhnənin kənarına çəkir. Xanım da o saat onların yanına gedir.

LİDER. Professor, mənim sizə təklifim var.

PROFESSOR. Xeyirli olsun!.. Nə təklifdi?

LİDER. Mən çox götür-qoy etdim... Bilirsiniz, bizim partiya gəlmək istəyənlər həddən artıq çoxdu... Ancaq mən öz siyasi mübarizəmdə...

XANIM. Biz öz siyasi mübarizəmizdə!..

LİDER. Bəli, biz siyasi mübarizəmizdə yalnız əqidə adamlarına arxalana bilərik! Bəli, çox götür-qoy etdim... etdik və bu qərara gəldik ki, sizə təklif edək: bizim partiyanın üzvü olun! Biz sizi öz partiyamıza qəbul etməyə hazırıq!

XANIM. Siz bizim ideoloji katibimiz olarsız!

PROFESSOR. Partiya?

LİDER. Bəli! Ali Həqiqət Partiyası!

PROFESSOR (dərindən nəfəs alaraq). Yenə partiya? Yenə ac qarnına partiya iclasları?!

LİDER (tələsik). Biz Rəyasət Heyətinin qərarını çıxarıb sizi partiya iclaslarından azad edərik!

PROFESSOR. Yox! Mən daha ateist ola bilmərəm!

LİDER. Siz ateist olmayın! Əksinə! Biz də ateist deyilik!

PROFESSOR. Ateist deyilsiz?

XANIM. Nə danışırırsız? Qətiyyəni!

LİDER. Bəli! Biz ateist deyilik!

PROFESSOR (sidq-ürəkdən təəccüb edərək). Onda day bu nə partiya oldu?

Maşın səsi gəlir.

(Tələsik səhnənin ortasına gedərək dəhlizə tərəf boylanıb bərkdən.) Gəldi! Hazır olun! (Dəhlizə tərəf.) Buyurun, buyurun, möhtərəm Ağabacı! (Otaqdakılara.) Sıraya düzülün!



Pauza. Səhnədəkilər eyni həyəcan və intizar içindədir. İki nəfər cangüdən səhnəyə daxil olub diqqətlə ora-bura baxırlar. Cangüdənlərdən biri çox yekəpər, bədheybət bir adamdı və o Xanımın qarşısında ayaq saxlayıb kiçik çantasına işarə edir.

CANGÜDƏN. Bunun içində nə var?

XANIM. Partiya sənədləri...

CANGÜDƏN. Açın baxım!

LİDER. Xeyir! Mən protest eləyirəm!

QONŞU (yavaşdan). Alə, birdən düşər-düşməzi olar e? Mənə deyən lazımdı ki, ay axmaq oğlu axmaq, sənə burda nə işin vardı?!

PROFESSOR (təntənə ilə). Möhtərəm Ağabacı!

Ekstrasens Falçı Ağabacı sürətlə səhnəyə daxil olur və öz orijinal (bu qalır qurluşçu rejissor dostumuz ilə rəssamın fantaziyasına!) xarici görkəmi ilə yarımdairəvi şəkildə sıraya düzölmüş və səbirsizliklə onu gözləyən bu həyəcanlı bəndələri açıq-aşkar şok vəziyyətinə salır. Falçı Ağabacı səhnənin ortasında dayanıb onları bir-bir diqqətlə nəzərdən keçirir.

ARVAD (özünü ələ almağa çalışaraq). Xoş gəlmisiz!.. Xəstə...

FALÇI AĞABACI (onun sözünü kəsir). Yox!.. Siz dayanın!.. Xəstəni mən özüm tapacağam!

PROFESSOR. Allah qoysa, özü tapacaq!

FALÇI AĞABACI (yavaş-yavaş gəlib Dostun qarşısında dayanaraq bərkədən). Ah-h-ha!..

DOST (şaşırmış). Xeyir! Xeyir! Mən deyiləm!

FALÇI AĞABACI (sakit və çoxmənalı). Bilirəm...

PROFESSOR. Özü yaxşı bilir!

DOST. Mən kəndimi iyi hiss edirəm!

FALÇI AĞABACI (onun üstünə çımxırır). Nə?

DOST. Deyirəm mənim heç bir şikayətim yoxdu!

FALÇI AĞABACI (barmaqlarını geniş açıb əlini Dostun sifətinin qabağında gəzdirərək ətrafdakılara). Bunun böyrəkləri stroydan çıxıb!

DOST (qorxmış). Nasıl?

FALÇI AĞABACI (gəlib Qonşunun qarşısında dayanaraq bərkədən). Ah-h-ha!..

QONŞU (tələsik). Yox, mən deyiləm!

FALÇI AĞABACI (eyni sakitliklə). Bilirəm!..

PROFESSOR. Əşşi, özü bilir də!

FALÇI AĞABACI (Qonşuya işarə edərək ətrafdakılara). Bunun qara ciyəri otkaz eləyəcək!..

QONŞU (gözləri bərəlmiş). Nə?

FALÇI AĞABACI (mənalı-mənalı). Az qalıb!..

QONŞU. Axı mən arağı tərgitmişəm?!

FALÇI AĞABACI (onun sözlərinin fərqiə varmadan gəlib Kişinin qarşısında dayanaraq bərkədən). Ah-h-ha!

Pauza.

KİŞİ (qəflətən Falçı Ağabacıya daha da bərkədən). Ah-h-ha!

FALÇI AĞABACI (səksənir və elə bil ki, bir balaca da özünü itirir). Alə... Alə bunun başı xarəbdı ki!..

PROFESSOR (fəxarətlə). Əhsən! Əhsən! Gördüz necə tapdı?! Gördüz?!

QIZ (həyəcan içində). Suzikə deyəcəyəm!.. (Falçı Ağabacıya yaxınlaşıb diqqət



və heyranlıqla ona baxır.)

FALÇI AĞABACI (barmaqlarını geniş açıb Qızın sifətinin qabağında gəzdirərək). Hə?

QIZ. Nə?

FALÇI AĞABACI. Görüşüb skameykada oturursuz də?

QIZ. Suziki deyirsiniz?

FALÇI AĞABACI. Bulvarda?

QIZ (vəcdlə). Vay!..

FALÇI AĞABACI (bərkdən). Bu bir oğlanla oturub-durur... (Qıza.) O oğlan arvadını boşayandan sonra, səni alacaq!

QIZ. Necə?

FALÇI AĞABACI. Hə!.. Darıxma, sonra alacaq səni!..

QIZ (qışqırır). Suzikin arvadı yoxdu!

FALÇI AĞABACI (əsəbi). Mən bilirəm, sən bilirsən?

PROFESSOR. Olmadı də bu! Sən bilirsən, yoxsa möhtərəm Ağabacı bilir?!

Qız bərkdən zırıldayaraq ağlamağa başlayır.

QONŞU (əli ilə qara ciyərini tutub). Yəni deyirsiniz lap az qalıb?

KİŞİ (birdən xoruz kimi banlayır). Kuk-kuri-ku!..

ARVAD. Oy!.. Bağışlayın!..

FALÇI AĞABACI. Eybi yox! (Gülə-gülə.) Ürəyi toyuq istəyir də!..

Professor bərkdən gülür.

DOST (bayaqdan bəri əli ilə belini ovuşdura-ovuşdura Falçı Ağabacıya). İkisi də stroydan çıxıb?

FALÇI AĞABACI. İkisi də! O biri şeylər də stroydan çıxacaq!

DOST (dəhşət içində). Nə?

FALÇI AĞABACI. Gələrsən, starşi referentimə tapşıraram, səni növbədən kənar buraxar yanıma!

PROFESSOR (hərərətlə Dostun əlini sıxır). Təbrik edirəm sizi!

QONŞU (qarnının üstündən ciyərini ovxalaya-ovxalaya). Bəs mən?

FALÇI AĞABACI (onun sözlərini qulaq ardına vuraraq Professoru göstərir). Mənim bu məllimə hörmətim var!

PROFESSOR (böyük məmnunluqla). Çox sağ olun, möhtərəm Ağabacı!

FALÇI AĞABACI. Onun sözüylə özüm durub bura gəlmişəm!

PROFESSOR. Allah sizdən razı olsun!

FALÇI AĞABACI. Dinin tarixini yaxşı bilir!

LİDER (kənara). Dinin yox, dinsizliyin!

FALÇI AĞABACI. Hə-ə-ə!.. (Qollarını yuxarı qaldırıb gözlərini yumur və bir müddət, elə bil ki, qolları, bədəni uçunur.)

PROFESSOR. Ya allah! (Barmağını dodağına aparıb ətrafdakılara.) Sus-s-s!..

Pauza.

FALÇI AĞABACI (gözlərini açıb əllərini Kişinin sifətinin qarşısında gəzdirir). Səni hələ çox incidəcək!... (Dərindən nəfəs alır.) Ancaq yaşayacaq!

QONŞU. Bəs mən?

FALÇI AĞABACI (açıq əllərini Kişinin ətrafında gəzdirə-gəzdirə müayinəsini və müalicəsini davam etdirir). Bir dəfə özünü damdan atmaq istəyəcək... Gecə saat birə on yeddi dəqiqə qalmış... Ancaq xəbər mənə çatacaq, qoymayacağam! Biodalğalarımı göndərəcəyəm bura, saxlayacaq bunu!..

PROFESSOR. Çox sağ olun! Bu divanənin keçmiş müəllimi kimi, sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm, möhtərəm Ağabacı!

FALÇI AĞABACI (öz işiylə məşquldu). Bir dəfə metroda özünü vaqonun altına atmaq istəyəcək...

ARVAD. Vay!..

FALÇI AĞABACI. Ancaq mən qoymayacağam! Xəbər gələcək mənə! Biodalğalarımı göndərəcəyəm, vaqon dayanacaq!.. (Gözlərini yumur.) O-o-o!.. Bax, bundan qorxurdum!.. Bundan!.. (Gözlərini açır.) 2007-ci il noyabrın 8-də bunun ölmək təhlükəsi var!.. Bunu mənə əvvəlcədən demək lazımdı!.. Noyabrın 7-də mənim yadıma salın, görüm neyləyirəm?..

ARVAD (Oğula). Bir yerə yazıb qeyd elə! O vaxt birdən yadımızdan çıxar...

OĞUL. Çıxmaz! Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 90 illiyidir!

FALÇI AĞABACI (müalicəni davm etdirir). Buna enerji vermək lazımdı...

QONŞU (ciyərini ovuşdura-ovuşdura). Bəs mənə?

QIZ (ağlaya-ağlaya). Suzikin arvadı yoxdu!..

FALÇI AĞABACI (öz işi ilə məşquldu). Buna ağ enerji vermək lazımdı, qarası özündə çoxdu! (Qəfil bir diqqətlə yanında dayanmış Xanımla Liderə baxır və Xanıma işarə ilə.) Bunun fikri-zikri başqa yerlərdədi!..

LİDER (şaşırmış). Nə?

FALÇI AĞABACI (ətrafdakılara). Arvadı e!..

PROFESSOR. İlahi, gör necə tapdı?! Mən bu mənfur dünyada bu qədər yaşamışam, ancaq belə möcüzə görməmişəm!

XANIM. Mənim başqa yerdə heç bir fikrim yoxdu!.. Mən həyat yoldaşım ilə birlikdə siyasi mübarizə aparıram!

LİDER. Bəli! Biz siyasət adamlarıyıq!

FALÇI AĞABACI (qəflətən əlini Liderin sifətinin qarşısında tutaraq). Vay-vay-vay!.. Bu bədbəxtin işi lap xarabdı ki!

LİDER. Mənim?

FALÇI AĞABACI. Podjeludoçni jeleza!.. Vay-vay-vay!..

LİDER. Hə? (İki əliylə də qarnını tutur.)

FALÇI AĞABACI (Xanıma.) Sənin fikrin bu bədbəxt oğlu bədbəxtin yanında olsun, başqa yerlərdə dolanmasın!..

XANIM. Mən... Siz... Biz...

DOST (böyrünü ovuşdura-ovuşdura). Əcəba...

QIZ (ağlaya-ağlaya). Yoxdu!.. Yoxdu Suzikin arvadı!..

FALÇI AĞABACI. Sus-s-s!.. (Gözlərini yumub əllərini geniş açaraq yuxarı qaldırır.)

PROFESSOR. Səs salmayın! Səs salmayın! Enerji yığır!

Falçı Ağabacı gözü yumulu səhnənin ortasında uçuna-uçuna enerji yığır və birdən gözlərini açıb yığıdığı enerjini əlləri ilə Kişiyə tərəf ötürməyə başlayır.

KİŞİ (banlayır).Kuk-kuri-ku!..

FALÇI AĞABACI. Qara enerji çıxır bədənindən!

PROFESSOR. Pərvərdigarə! Qüdrətə bir bax!

KİŞİ (daha da bərkdən). Kuk-kuri-ku!..

FALÇI AĞABACI (təntənə ilə). Görürsüz necə çıxır? Ağ çıxarır qaranı!

QONŞU (əli ilə qara ciyərini ovuşdurur). Bəs mən?

ARVAD (Oğula). Bir gün əvvəl ona xəbər vermək gərək yadından çıxmasın ha!

OĞUL. Çıxmaz. Ancaq... mən gərək... bu mühüm məsələdi... əvvəlcə gərək Siyasi Büro ilə məsləhətləşim!

QONŞU (beli sağ tərəfə əyilib, əli ciyərinin üstündədi). Pah atonan! Alə,

Politbüro durur hələ?

OĞUL. Əlbəttə!

KİŞİ (bərkdən). Kuk-kuri-ku-u-u!..

FALÇI AĞABACI. Əla! Buna ölüm yoxdu!

QONŞU (əli ciyərində) Ona nə var ki!

PROFESSOR. Allah vergisidi də! Allah vergisi!

LİDER (iki əlilə də qarnının aşağısını tutaraq Professora). Bu bir dəfə qəbula nə qədər alır?

PROFESSOR. Möhtərəm Ağabacını soruşursuz?

LİDER. Hə...

PROFESSOR. İki yüz əlli dollar.

LİDER. İki yüz əlli?

PROFESSOR. Bəli.

LİDER (bu xəbərdən az qala iki qat əyilir). Əşşi, partiyanın xəzinəsi dağıldı ki!..

KİŞİ (daha da bərkdən). Kuk-kuri-ku-u-u!..

FALÇI AĞABACI (dərindən nəfəs alır). Allaha şükür!.. Düzəldi!..

PROFESSOR (əllərini göyə tutaraq). Ey ulu tanrı! Sən özün möhtərəm Ağabacını bizim başımızın üstündən əskik eləmə!

FALÇI AĞABACI. Ağ enerjini verdim buna!.. Ağı yavaş-yavaş qayıdacaq başına!.. Ancaq tez yox! Vaxt lazımdı!

QONŞU (beli eləcə sağ tərəfə əyilib). Bəs mənim ciyərim?

QIZ (burnunu çəkə-çəkə). Yoxdu!.. Suzikin arvadı yoxdu!..

DOST (iki əlilə də belini tutub yavaşdan Oğula). Of-f-f!.. Böyrəklərim öldürür məni!.. Sizin... sizin tualet (qapını göstərir.) buradı?

OĞUL. Hə. Ancaq təmirdən sonra anam atamdan başqa heç kimi tualetə buraxmır...

DOST. Bəs hara gedirsiniz?

OĞUL. 26-lar bağına...

Pauza.

FALÇI AĞABACI (təntənə ilə). Qurtardı!

PROFESSOR. Allaha qurban olum!

FALÇI AĞABACI. Qaldı sonrası... (Oğula.) 2008-ci ilin dekabrında mənim yadıma salarsan...

OĞUL. Xeyir! Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabının 90 illiyi 2007-ci il noyabrın 7-də tamam olur! Biz artıq 90 illiyi qeyd etmək üçün Siyasi Büroda qərar çıxarmışıq!

Pauza.

FALÇI AĞABACI. Bilirəm!

PROFESSOR. Özü bilir!

FALÇI AĞABACI. Malades! Sınayırdım səni!..

OĞUL ("Kapital"ı başının üstünə qaldıraraq). Biz onsuz da sınaqlardan çıxmışıq!

Pauza.

FALÇI AĞABACI. İstəyirəm axı sən qalstukuvu ilana çevirim!..

OĞUL. Nə ?

ARVAD. Allah, sən saxla!

FALÇI AĞABACI (əlini açıb qəflətən Oğulun gözlərinin qabağına tutur.) O-o-o!.. Yox! Yox! O-o-o!..

ARVAD (həyəcanla). Nə olub?  
FALÇI AĞABACI (ətrafdakılara.) O-o-o!... Bundan muğayət olun! Bu Baş nazirin müavini olacaq!

PROFESSOR (hərərətlə Oğulun əlini sıxır). Təbrik edirəm! Təbrik edirəm!

OĞUL (sevinclə). Ana can!.. (Anası ilə qucaqlaşır.)

QONŞU (ələcə əyilmiş). Kommunistlər təzədən qayıdacaq?

FALÇI AĞABACI (saatına baxır) Vsyo! Mənim vaxtım bitdi! Yarım saatdan sonra Monolstanın prezidentinin arvadı mənə zəng eləyəcək! Orda mənə Akademiyanın üzvü seçiblər!

PROFESSOR. Nə gözəl! Nə gözəl!

FALÇI AĞABACI. 2003-cü il sentyabrın 24-də Avstralyanı sel basacaq!.. On bir il dörd ay on yeddi gündən sonra Merkürdən bura müsbət enerji gələcək! Onda bütün sirlər üzə çıxacaq! Məlum olacaq ki, Qorbaçovla Yelsin anadan ayrı, atadan bir qardaşdırlar! (Əlləri arxasında tuncdan tökülmüş heykəl kimi dayanmış yekəpər və bədheybət cangüdəni göstərir.) Bu əvvəlcə qız idi! Onu mən oğlan elədim!

QONŞU. Bəs mənim ciyərim?

FALÇI AĞABACI. Mən getdim!

ARVAD. Axı mən sizə...

FALÇI AĞABACI. Yox! Mənə heç nə lazım deyil!

PROFESSOR (heyranlıqla). Alicənablığa bir bax, ilahi!..

FALÇI AĞABACI. Sənin stolunun üstü niyə belə boşdu?

ARVAD. Mən... Vallah...

FALÇI AĞABACI. Yaxşı! Əcicə-Cəcicə Beynəlxalq Humanitar Yardım Cəmiyyətinə tapşıracağam sizə humanitar yardım eləsinlər! (Əli ilə bayaqdan bəri ələcə dayanmış cangüdənlərinə işarə edir və onların ardınca sürətlə səhnədən çıxır.)

Pauza.

QIZ (zırıldayır). Suzikin arvadı yoxdu!

LİDER (əli ilə qarnını tutaraq Professoru). Fikirləşirəm bəlkə bu Ağabacını bizim partiyaya üzv qəbul edək?..

PROFESSOR. Bəs bayaq mənə təklif edirdiz...

LİDER (qarnını göstərərək yavaşdan.) Görmürsünüz?

XANIM (ruh yüksəkliyi ilə). İdeoloji katib yeri...

LİDER (onun sözünü kəsərək). Necə bilirsiniz, professor?

PROFESSOR. Bu məndən asılı deyil ki...

XANIM. Bəs kimdən asılıdır?

PROFESSOR (əllərini göyə qaldıraraq). Ondan!.. Möhtərəm Ağabacı ilə əlaqədar nə varsa, ondan gəlir! Özünüz gördünüz ki!..

DOST (Professorun qolundan çəkərək Liderə). Əff edərsiz! Bir dəqiqə... Bir dəqiqə... Pəki...

PROFESSOR. Nə olub?

DOST. Bu saat... (Professoru səhnənin kənarına çəkərək yavaşdan.) Sayın professor... e-e-e... bu... bu Ağabacının əri var?

PROFESSOR. Ağabacının əri?

DOST. Hə də... Subaydı?

QONŞU. Axı mən arağı tərgitmişdim!

KİŞİ (bərkdən). Kuk-kuri-ku-u-u!.. Kuk-kuri-ku-u-u!..

İşıq sönmür.

## ON ALTINCI ŞƏKİL

Bağça. Günorta. Q o n ş u, L i d e r, X a n ı m.

Lider bir əli ilə qarnını tutub, o biri əlilə Xanımın qoluna girib.

LİDER. Mən zərbəni müxalif qüvvələrdən gözləyirdim, ancaq öz orqanizmindən aldım! Gərək elə eləyək ki, müxbirlər bundan xəbər tutmasın! (Birdən əli ilə sağ böyrünü tutub gedən Qonşunu görür.) Ode, gedir!

XANIM. Kim?

LİDER. O yaramaz! (Bərkdən.) Dayanın!

QONŞU (dayanaraq yavaşdan). Bircə elə bunlar əskik idi!..

LİDER (ona yaxınlaşaraq.) Bəs nə oldu?

QONŞU. Nə nə oldu?

XANIM. Siz bizim partiyaya on milyon pul keçirtməliydz!

QONŞU. Ay bacı, Falçı Ağabacı məndə pul qoyub? Gündə dörd dəfə onun yanına seansa gedirəm!

İşıq sönür.

## ON YEDDİNCİ ŞƏKİL

Bağça. Günorta. D o s t, P r o f e s s o r.

Dost böyrəklərini tutub güclə addımlayır. Professor, həmişəki kimi, əlində portfel, səhnənin o biri başında harasa gedir.

DOST (onu görərək). Professor! Professor!

Professor ayaq saxlayır.

(Güc-bəla ilə ona yaxınlaşır.) Neçə gündü sizi axtarıram... İyi günlər, professor.

PROFESSOR. Əs-səlamı-əleyküm!.. (Diqqətlə ona baxır.) Necəsiz, əzizim?

DOST. Eh, professor, kəndimi çox fəna hiss edirəm...

PROFESSOR. Allah şəfa versin!.. (Getmək istəyir.)

DOST. Bir dəqiqə, professor!.. Bir dəqiqə!.. (Onun qolundan tutur.) Sizdən bir ricam var, professor... Gərək imtina etməyəsiniz... Türkün ən böyük dostu türkdür!.. Belə ağır məqamda siz mənə gərək kömək edəsiniz!..

PROFESSOR. Nə etmək lazımdı?

DOST. Mən istəyirəm ki... siz... siz mənim elçiliyimə gedəsiniz!

PROFESSOR. Elçiliyə?

DOST. Bəli!

PROFESSOR. Kimə?

DOST. Falçı Ağabacıya...

Pauza.

PROFESSOR (mütəəssir). Eh, əzizim!... Mən artıq sırağa gün Falçı Ağabacının elçiliyinə getmişdim!

DOST. Getmişdiz?

PROFESSOR. Əl-əlbət!

DOST. Kimin üçün?

PROFESSOR. Özüm üçün!

Pauza.

DOST. Kəndiniz üçün?

PROFESSOR. Əl-əlbət!  
 DOST. Bəs nə oldu?  
 PROFESSOR. Sən demə, əri var...  
 DOST. Əri var?  
 PROFESSOR. Əl-əlbət!  
 DOST. Axı mən öyrənmişdim ki, təkdir?  
 PROFESSOR. Tək olmağına, təkdir.  
 DOST. Bəs əri hardadı?  
 PROFESSOR. Dəlixanada!

İşıq sönr.

### ON SKKİZİNCİ ŞƏKİL

Kişinin evi. Günorta. K i ş i, A r v a d, O ğ u l, Q ı z,  
 P r o f e s s o r, f ə h l ə l ər.

Kişi mizin arxasında oturub, qarşısında bir qalaq kağız-kuğuz var və canidildən yazaya-yazaya sənət əsəri yaratmaqla məşquldu.

Otaqda təzə və gözəl bir televizor peyda olub və Arvad əlində əski, böyük bir fəxarət və həvəslə o televizoru silib parıldatmaqla məşquldu.

İki nəfər fəhlə qutu daşıya-daşıya səhnənin bir küncündə üst-üstə yığırlar və hər dəfə də Arvad nigaran-nigaran onların ayaqlarına baxır.

ARVAD. Çəkmələrinizi yaxşı silin!

III FƏHLƏ. Vallah, üç gündü sizin qapıda çəkməmi o qədər silmişəm ki, az qalır padoşu qopsun!

ARVAD. Yenə banandı?

IY FƏHLƏ. Bəli.

Maşın səsi gəlir, sonra oğlan əlində setka səhnəyə daxil olur.

OĞUL (qürurla). Salam, anacan! Çörək almışam!

ARVAD. Mən bildirdim ki, sən bizim nəslin başının tacısan!

OĞUL. Hələ görərsiz! Mən Baş nazirin müavini olanda, görərsiz ki, hələ sizə nələr edəcəyəm! Atanı... (Kişiyə tərəf baxır.) Atanı... Vyetnama müalicəyə göndərəcəyəm!

ARVAD. Vyetnama?

OĞUL. Hə!

ARVAD. Ora niyə?

OĞUL. Çünki biz orda yenə qalib gələcəyik!

ARVAD. Nə yaxşı!.. (Kişiyə.) Gözün aydın olsun! Bir yerdə Vyetnama gedəcəyik!

KİŞİ (qarşısındakı kağızlardan birini qaldıraraq oxuyur).

İşvəsi canlar alan gözəl canan!..

ARVAD (əzilərə). A-a-a!.. Bədi! Uşaq var burda!

KİŞİ (fərqi nə varmadan).

Gözəllər içində gözləri mərcan!..

Fəhlələr sonuncu qutunu da qutuların üstünə qoyub Arvada baxırlar.

III FƏHLƏ. Bu günkü də qurtardı!

ARVAD. Çox sağ olun!

Fəhlələr eləcə dayanıblar.

ARVAD. Sağ olun də!..

Fəhlələr eləcə dayanıblar. Arvad qutulara yaxınlaşıb birini açır və içindən üç-dörd dənə banan çıxarıb fəhlələrə verir. III Fəhlə könülsüz-könülsüz bananı götürür, IY Fəhlə götürür.

IY FƏHLƏ. Banan yeməkdən qarnım xarab olub!..

İkisi də deyinə-deyinə səhnədən çıxır.

ARVAD (banan qutularını sayır). Bir, iki, üç, dörd, beş, altı, yeddi, səkkiz, doqquz... Sağ olsunlar, vallah!.. Mən də bir işıqlı gün görərmişəm! Bizə də pay gətirərmişlər! Bizim də evimiz beləcə göz oxşayarmış! Hər dəfə o maşınımızın səsinə eşidəndə, elə bil, mənim üçün bülbüllər cəh-cəh vurur!.. Televizora bax e, vallah, televizor deyil, evlər yaraşığıdı!.. Elə bilirəm ki, bu da bizim bir ailə üzvümüzdür! Gecələr onu yuxuda görürəm!.. Adam kimi danışır mənimlə!..

KİŞİ (kağızdan oxuyur).

İşvəsi canlar alan gözəl canan,  
Gözəllər içində gözləri mərca,  
Vəfada...

ARVAD (əzilərək). Bəsdü...

KİŞİ. Vəfada, ilqarda məşhuri cahan,  
Mənim məhəbbətim...

(Ayağa qalxır və Arvad elə bilir ki, Kişi ona tərəf gəlir, amma Kişi banan qutularının qabağına gedir.)

Sevgilim banan!..

ARVAD (pərt). A-a-a...

OĞUL. Ata can...

KİŞİ (onu danışmağa qoymayaraq birnəfəsə).

Səni sevir Ağabacı,  
Bizim professor Hacı,  
Sənsə sevəcəksən,  
Mən - eşqə möhtacı!  
Can banan,  
Canan banan!

Bu yeni "Banannamə" poemamın birinci hissəsidir! (Keçib yerində oturaraq alovlu qələmini yenidən işə salır.)

QIZ (banan yeyə-yeyə səhnəyə daxil olur). Privet!.. Suzik deyir ki, banan vitamindi! Biz Suziklə bulvarda oturub bir yerdə banan yeyirik!

Pauza.

Suzikin arvadı yoxdu!

ARVAD. Nə bilim, vallah?.. Deyirsən yəni (Banan qutularını göstərir.) Hörmətli Ağabacı boyda adam yalan deyir?

QIZ. Hə, yalan deyir!

ARVAD (hürkmüş). Yavaş! Yavaş! (Yavaşdan.) Eşidən olar... Niyə yalan deyir?

QIZ. Çünki mənə paxıllıq edir!

ARVAD. Paxıllıq edir?

QIZ. Əlbəttə!

ARVAD. Niyə?

QIZ. Suzikə görə!

ARVAD. Suzikə görə?

QIZ. Bəli!



ARVAD. Axı o heç Suziki görməyib!

OĞUL (kənara). Suziki kim görüb ki? Heç bilən var ki, adamdı, itdi, pişikdi?..

QIZ. Nə olsun görməyib? Ekstrasensdi də! Fikrən təsəvvür edir!

ARVAD. Nə bilim, vallah...

OĞUL. Bu materializmə ziddi!

QIZ. Bəs səni Baş nazirin müavini qoyanda materializmə zidd olmur?

OĞUL. Xeyir! O siyasi proqnozdu!

QIZ (qışqırır). Yox!.. Suzikin arvadı yoxdu!.. Ağabacı belə böhtan atdı, amma bananlar Suzikin xoşuna gəldi, Ağabacının haqqında qəzetlərə intervü verdi! Özü də müxalifət qəzetlərinə! (Əlindəki bananı hirsə yerə çırpır.) Görərsiz! Mən bir də banan yeməyəcəyəm! (Banan qutularını göstərir.) Qoy qalıb burda hamısı xarab olsun! İndi gedib Suzikə də zəng eləyib deyəcəyəm! (Hirsə səhnədən çıxır.)

Pauza.

KİŞİ (kağızı qaldırır oxuyur).

Sevgilim banan,

Bu dünyada

Ancaq sənsən

Mənə qalan!

Mənə qalan

Əziz banan!..

Qapının zəngi çalınır. Arvad qapıya getmək istəyir.

OĞUL. Mən gedərəm, anacan!.. (Səhnədən çıxır.)

PROFESSOR (səhnə arxasından). Əs-salamı-ələyküm!.. Ya allah!.. (Əlində həmişəki portfeli, Oğulla birlikdə səhnəyə daxil olur.) Ya allah!.. Necədi mənim keçmiş tələbəm? Allah qoysa, sağaldımı?

ARVAD. Yaxşısı... Poema yazır!

PROFESSOR. Çox şükür! Çox şükür! Hamısı möhtərəm Ağabacının müsbət şüalarının təsirindəndi!

KİŞİ (pafos ilə). "Banannamə"!

PROFESSOR. Nə?

KİŞİ. "Banannamə"!

ARVAD (gülür). Hə... Bananlardan yazır...

PROFESSOR (banan qutularına baxaraq). Bunların hamısı banandı?

ARVAD. Bəli!

PROFESSOR (udquna-udquna). Hamısı?

ARVAD. Hə!..

PROFESSOR (udquna-udquna). Bunların hamısını da Falçı Ağabacının sifarişlə bura gətiriblər?

ARVAD. Bəli!..

Pauza.

PROFESSOR (televizora baxır). Bu da deyəsən təzədi?

ARVAD. Bəli! Bunu hörmətli Ağabacının xahişi ilə Dubayın şahzadəsi bizə humanitar yardım göndərib!

PROFESSOR. Ağabacının xahişi ilə?

ARVAD. Bəli!

PROFESSOR (bir az kənara addımlayaraq yavaşdan). Bu köpək qızı Ağabacı hamıya kömək eləyir, mənən başqa! Mənə çatanda, qoroskop belə gəldi, qoroskop elə getdi!.. Dəli şeytan deyir, təzədən qayıt ol ateist!

ARVAD. Bizim o Suzik hörmətli Ağabacının xeyriyyəçiliyi haqqında

qəzetlərə intervü verib! Özü də müxalifət qəzetlərinə! İndi bütün Bakı hörmətli Ağabacıdan danışır!

Pauza.

KİŞİ (kağızı qaldıraraq oxuyur).

Ey banan!

Qanmayan,

Qandırmayan,

İnsanlara

Yardım et!..

PROFESSOR (banan qutularına baxıb udquna-udquna Oğula yaxınlaşır). Baş nazirin müavini olanda bizi yaddan çıxarma ha!..

OĞUL. Yox... Mən bütün məzlum insanların dayağı olacağam!

PROFESSOR. Dörd ildi mənim kitabım mətbəədə yatıb qalır. Onun nəşrinə kömək edərsiz!

OĞUL. Dinin əleyhinədi?

PROFESSOR. Xeyir, canım! Əstəğfərullah!..

OĞUL. Onda kömək etməyəcəyəm!

Pauza.

PROFESSOR (onun qoluna girib kənara çəkir). Əvvəlkilər dinin əleyhinədi! O vaxt baxarıq... Bəlkə onları çap eləmək lazım oldu?..

QIZ (böyük bir sevinclə səhnəyə daxil olur). Suzikin arvadı yoxdu! Bunu sübut etmək üçün, sabah axşam bizə elçi göndərir!

Pauza.

Bəli! Artıq biz rəsmi nişanlanırıq! Oy, mama!.. (Anasını qucaqlayır.)

ARVAD. Vallah, bütün bu işlərə adamın heç inanmağı gəlmir! Qorxuram ki, bizə göz dəyə!

QIZ (qardaşına). Suzik deyir ki, sonra da bir qız tapıb səni nişanlayırıq!

OĞUL. Mən gərək Siyasi Büro ilə məsləhətdəşim!

PROFESSOR (tələsik qutuların qabağına qaçıb, birini açır və portfelinə banan doldurur). Onda bu da mənim şirinliyim! Bu da mənim şirinliyim!...

İşıq sönmür.

## ON DOQQUZUNCU ŞƏKİL

Kişinin evi. Gecənin yarısı. K i ş i, A r v a d, O ğ u l,

Q ı z.

Səhnə yenə tamam qaranlıqdır

Kimsə əl fənərinin zəif işığında ehtiyatla var-gəl edir, nəyisə götürür, nəyisə harasa qoyur və nəhayət həmişəki kimi, arxası tamaşaçılara tərəf kreslodə əyləşib əl fənərinin elə o zəif işığındaca qəzet oxumağa başlayır.

Gözlənilmədən səhnədə işıq yanır.

ARVAD (gecə köynəyində, əli hələ də işıqyandıranda, təəccüblə). Bu nə hənirtidi belə?

Pauza.

Kimdi?

Hürkək addımlarla kresloya yaxınlaşır və yalnız bu zaman biz o "kimsə"nin Kişi olduğunu görürük.

Sənsən?

KİŞİ (ayağa qalxaraq şaşırmış). Hə...

ARVAD (hey-rət içində). Qəzet oxuyursan?

KİŞİ. Hə...

Pauza.

ARVAD. Aman allah!.. Sən dəli deyilsən?

KİŞİ. Yox...

ARVAD. Sən yalandan özünü dəliliyə vurmuşdun?

KİŞİ (sevincək). Hə...

ARVAD. Vay!..

KİŞİ. Sən narahat olma! Daha bitdi! Qurtardı! Bu da bir oyun idi... Əvvəlcə zarafatla başladım, sonra da belə oldu... Eybi yox!.. Sabah yenə ağıllı olacağam! Sabah hamıya elan edəcəyəm ki, daha aqlım gəlib başıma!

ARVAD. Sabah?

KİŞİ. Hə, sabah! Bağışla məni! Sən allah, bağışla məni! Bu da bir iş idi... Keç günahımdan!..

ARVAD. Sabah?

KİŞİ. Hə! Sabah!

Pauza.

ARVAD. Hamıya deyəcəksən ki, daha dəli deyilsən?

KİŞİ. Hə! Ancaq sən məni bağışla! Sən allah, bağışla məni! Uşaqlıq eləmişəm! Bundan sonra əlimdən nə gəlir, edəcəyəm ki, bir də heç vaxt bu cür əzablar çəkməyəsən! Bu günlərdə sənə çox əzablar verdim! Bağışla məni! Mən göürdüm ki, sən necə sarsılmısan! Göürdüm ki, mənim dəliliyim sənə necə pis təsir edir! Gecələr oturub sənənlə cavanlıq çağlarımızı xatırlayırdım... Günahkaram, çox günahkaram!.. Eybi yox, biz hər şeyi təzədən başlayırıq! Düzdü, həyat çətindi, dünya dəyişib, insanlar əzab-əziyyət içindədi... Ancaq eybi yox! Bundan sonra mən həmişə sənə qulluğunda duracağam! Sabah hər şey yenə əvvəlki kimi olacaq!

ARVAD. Sabah?..

KİŞİ. Bəli!

ARVAD. Əvvəlki kimi?..

KİŞİ. Bəli!

Pauza.

ARVAD (sarsılmış). Yox! Yalvarıram sənə! Heç kimə heç nə demə!

KİŞİ. Heç nə deməyim?

ARVAD. Yox! Demə! Qoy hamı elə bilsin ki, dəlisən! Sən elə yaxşı... elə yaxşı dəlisən! Mənim əzizim! Elə bil ki, mən təzədən sənə vurulmuşam!

KİŞİ. Təzədən mənə vurulmusan?

ARVAD. Hə! Mənim əzizim! Mənim sevgilim! Mənim dəli ərim!

Pauza.

KİŞİ. Axı mən yorulmuşam! Mən daha dəli ola bilmirəm!

ARVAD. Ol! Mənim əzizim!..

KİŞİ (əlini sinəsinə vura-vura yavaşdan özü özünü sakitləşdirir). Sakit ol!.. Əsəbiləşmə!..

ARVAD. Biz gecələr hamı yatandan sonra, sənənlə oturub söhbət edirik, dərdləşərik!..

KİŞİ (öz-özünə). Sakit ol... Sakit ol...

ARVAD. Mənim sevgilim!

KİŞİ (eləcə yavaşdan). Sakit ol!.. Əsəbiləşmə!..

ARVAD. Demə! Heç kimə demə! Mənim dəlim!

Pauza.

Yalvarıram sənə...

KİŞİ (qışqırır). Yox! Mən daha dəli olmaq istəmirəm! Mən normal adam olmaq istəyirəm!

Oğul trusik-maykada hövlnak səhnəyə daxil olur.

OGUL. Nə olub? Bu nə səs-küydü?

Pauza.

ARVAD. Heç... Ata... Ata elə bilir ki... elə bilir ki, qoyun olub!

Oğul diqqətlə Kişiyə baxır. Arvad da yazıq-yazıq Kişiyə baxır. Pauza.

KİŞİ (qoyun kimi mələyir). Mə-ə-ə!.. Mə-ə-ə!.. Mə-ə-ə!..

QIZ (əynində pijama, gözlərini ovuşdura-ovuşdura səhnəyə daxil olur). Nə olub?

OGUL. Papa elə bilir ki, qoyundu...

QIZ. Yəqin ürəyi qoyun əti istəyir.

KİŞİ. Mə-ə-ə!.. Mə-ə-ə!..

OGUL. Narahat olma, anacan, səhər tezdən gedib alaram!

ARVAD. Çox sağ ol, bala! Çox sağ ol!

QIZ. Bir az çox al, mama Suzikin elçiləriyçün də xörək bişirsin! Təkcə banan olmasın!

KİŞİ (daha da bərkdən). Mə-ə-ə!.. Mə-ə-ə!.. Mə-ə-ə!..

İşıq sönmür.

**S O N**

31 mart 1998

B a k ı.